

ตอนที่ 4

6 ตุลาคมกับคนยุคหลัง

บทความคัดสรรในวาระครบรอบสี่สิบปี
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

การกลายเป็นซ้ายและการฝึกเอกภาพของขบวนการนักศึกษา
ระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519⁶⁴

กนกรัตน์ เลิศชูสกุล

ในขณะที่การเขียนประวัติศาสตร์การเมืองนิสิตนักศึกษาในยุคทศวรรษ 2510 มักถูกผูกขาดด้วยงานที่เน้นชัยชนะของขบวนการนิสิตนักศึกษาในการโค่นล้มเผด็จการและผลักดันให้เกิดรัฐบาลประชาธิปไตย ในช่วงปี 2516-2519 และงานที่เน้นย้ำถึงการใช้ความรุนแรงของรัฐในการสังหารหมู่นิสิตนักศึกษาผู้บริสุทธิ์ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้อง ความเท่าเทียมกันและความยุติธรรมในสังคม ในช่วงเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 งานชิ้นนี้พยายามนำเสนอภาพประวัติศาสตร์การเมืองของนิสิตนักศึกษาในภาพที่ละเอียดมากขึ้นในช่วงเหตุการณ์ระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519

⁶⁴ บทความนี้เรียบเรียงและแปลบางส่วนจากบทส่วนของบทที่ 2 เรื่อง “Emergence, Evolution, and Decline of the Thai Student Movement during the 1970s” จากหนังสือของ Kanokrat Lertchoosakul. 2016, *The Rise of the Octobrists in Contemporary Thailand: Power and Conflict among Former Left Wing Student Activists in Thai Politics*, New Haven Conn.: Monograph Series, Yale University Southeast Asia Studies, 52-68.

โดยหลังชัยชนะของขบวนการนิสิตนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในพลังนักศึกษา (Morell and Chai-anan 1981:155-56) ในช่วงแรก นักศึกษามีบทบาทอย่างมากต่อพรรคการเมืองหลายพรรค การเมืองในรัฐสภา และกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ รวมทั้งการเคลื่อนไหว ขบวนการแรงงานและชาวนา ในทิศทางประชาธิปไตยเสรีนิยม อย่างไรก็ตาม บทความขึ้นนี้นำเสนอว่า ภายใต้เงื่อนไข สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ เงื่อนไขด้านความไม่เชื่อมั่นในการเมืองระบบรัฐสภา กระแสสูงของขบวนการคอมมิวนิสต์ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และภัยคุกคามจากขบวนการชาวจัด ผลักนักศึกษา หลายกลุ่มละทิ้งแนวทางเสรีนิยมประชาธิปไตย ไปสู่ทิศทางฝ่ายซ้ายมากขึ้น ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะสร้างความแตกแยกในหมู่นักศึกษาทั้งในด้านการนำและอุดมการณ์ก็ตาม แต่นักศึกษาที่ทำกิจกรรมส่วนใหญ่และกิจกรรมการเคลื่อนไหวของ ขบวนการนักศึกษาโดยภาพรวมเคลื่อนไหวต่อสู้ความเป็นซ้ายและมี เอกภาพมากขึ้นเรื่อยๆ และเริ่มมีพัฒนาการที่เชื่อมสัมพันธ์กับ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองของนักศึกษากับขบวนการเมืองอื่นๆ โดยเฉพาะ ฝ่ายอนุรักษนิยมจบลงด้วยเหตุการณ์สังหารหมู่ 6 ตุลาคม 2519

ที่บังคับให้นักศึกษาหลายพันคนต้องหนีเข้าป่าไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์

ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ รัฐบาลเผด็จการถูกแทนที่ด้วยรัฐบาลนิยมเจ้าที่เสรีนิยม (liberal royalist)⁶⁵ ที่มาจากการแต่งตั้งที่นำโดยสัญญา ธรรมศักดิ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ตุลาคม 2516 - กุมภาพันธ์ 2518) ในช่วงแรก รัฐบาลพยายามผลักดันให้มีเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น ให้สัญญาว่าจะมีประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งที่เสรี (ในเดือนมกราคม 2518 และเมษายน 2519) สิทธิในการรวมตัวจัดตั้ง และเสรีภาพของสื่อมวลชน (Anderson 1977:18, 22; Anderson and Mendiones 1985: 37) ในเวลาเดียวกัน การเมืองชนชั้นนำ หลังจากยุคถดถอย กิตติขจรและประภาส จารุเสถียรก็ประสบกับภาวะสูญญากาศทางอำนาจ พล.อ.ถนอม กวีสระ ผู้บัญชาการทหารบกคนใหม่ ถึงเลที่จะสวมบทบาทผู้นำ เรื่องนี้ไม่ใช่แค่เป็นเพราะอำนาจของถนอมและประภาสที่ยังคงมีอยู่ในบางส่วนของ

⁶⁵ กลุ่มนิยมเจ้าที่เสรีนิยม ในบทความนี้หมายถึง กลุ่มและคนที่พยายามผลักดัน เสรีนิยมประชาธิปไตย และต่อต้านการผู้ขาดอำนาจโดยกลุ่มทรราช หรือ ระบบเผด็จการ (tyranny) แต่ในการระดมการสนับสนุนและการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง พวกเขาใช้เครื่องมือทางอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม เช่น ชาตินิยมแบบสุดขั้ว และ กษัตริย์นิยม หรือแม้กระทั่งยอมร่วมมือกับกลุ่มอนุรักษนิยมที่มีความขัดแย้ง และอยู่คนละข้างกับกลุ่มทรราช

กองทัพ แต่ยังเป็นเพราะว่าเขาไม่ต้องการตกเป็นเป้าโจมตีของนักศึกษาและคนทั่วไปทั้งที่มีบทบาทและอิทธิพลสำคัญเบื้องหลังเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ กลุ่มของเขาสมประโยชน์ในการสนับสนุนให้นักศึกษาและศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) โจมตี “สามพระราช อนุม-ประภาส-ณรงค์” และปล่อยให้ นักศึกษาคิดว่า ตนเป็นพลังผลักดันหลักในสถานการณ์การเมือง เช่นนี้ ข้อเรียกร้องของพวกเขาส่วนใหญ่ได้รับการตอบสนองโดยรัฐบาลสัญญา (Morell and Chai-anan 1981:148-50, 258-59)

ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้สร้างความตื่นเต้นยินดีให้กับขบวนการนักศึกษาและประชาชน บทบาทของนักศึกษามีความสำคัญโดดเด่นทั้งภายในและภายนอกรัฐสภา พวกเขาสนับสนุนการทำงานของพรรคการเมืองและการรณรงค์ทางนโยบายในกระบวนการทางรัฐสภาสำหรับกลุ่มทางการเมืองต่างๆ ในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม นักศึกษาค่อนข้างมีความใกล้ชิดและมีความหวังอย่างมากกับรัฐบาลนิยมเจ้าเสรีนิยม (liberal royalist) ที่มาจากการแต่งตั้งของสัญญา ธรรมศักดิ์ หนังสือพิมพ์หลายสำนักรู้ว่าผู้นำนักศึกษาถึงกับสามารถแม้กระทั่งยกหูโทรศัพท์หานายกรัฐมนตรีได้โดยตรงหากมีเรื่องที่ต้องการหารือ (ประชาชาติ 17 ตุลาคม 2517, 19-26) โดยเฉพาะนักศึกษาในกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตยที่นำโดยธีรยุทธ บุญมี และ

ชัยวัฒน์ สุรวิชัย ใกล้ชิดกับนายกรัฐมนตรีสัญญาเป็นอย่างมาก พวกเขาถืออิทธิพลต่อการบริหารงานของรัฐบาลและมีส่วนกำหนดการเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีบางตำแหน่ง นอกจากนี้ พวกเขายังรณรงค์สนับสนุนข้อเสนอประชาธิปไตยในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญปี 2517 เช่น วุฒิสภาจากการเลือกตั้ง กฎหมายปฏิรูปที่ดิน เสรีภาพในความเชื่อทางการเมือง และการเลือกตั้งในระดับภูมิภาค จังหวัด และท้องถิ่น (บันทึก 2550 :153) ในช่วงแรกของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของ เสนีย์ ปราโมช (กุมภาพันธ์ - มีนาคม 2518 และ เมษายน - ตุลาคม 2519) และคึกฤทธิ์ ปราโมช (มีนาคม 2518 - มกราคม 2519) ก็ได้รับการยอมรับจากนักศึกษาด้วยเช่นกันเนื่องจากการมีภาพพจน์เป็นประชาธิปไตยและเสรีนิยม ในช่วงการเลือกตั้งในเดือนมกราคม 2518 ผู้นำนักศึกษาหลายคนตัดสินใจร่วมงานกับพรรคการเมืองแนวสังคมนิยม เช่น พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยม และพรรคพลังใหม่ ยกตัวอย่างเช่น ชานี ศักดิเศรษฐ์และจรัส ดิษฐาภิรักษ์ ทำงานร่วมกับพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย จรัสที่เป็นผู้นำนักศึกษาที่ซื่อสัตย์ที่สุดคนหนึ่งมาตั้งแต่ก่อนหน้าเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ แล้วทำหน้าที่ศึกษาและวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง และคิดค้นนโยบาย การประชาสัมพันธ์ และการรณรงค์ทางการเมืองให้กับพรรค (จรัส, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 15 กุมภาพันธ์ 2550, กรุงเทพฯ; อิกานต์ 2548:84; สุอนาคต 2522:12)

ถึงจะได้รับความนิยมในช่วงแรก รัฐบาลเสรีนิยมชุดต่างๆ และพรรคร่วมรัฐบาลแนวสังคมนิยมก็อยู่ภายใต้แรงกดดันอย่างหนักที่จะต้องตอบสนองต่อข้อเรียกร้องมากมายของขบวนการนักศึกษาและประชาชนเนื่องจากความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลผสม แผนการปฏิรูปต่างๆ ของรัฐบาลอ่อนเกินไปสำหรับนักศึกษา (Morell and Chai-anan 1981:131- 32, 193 , 261-68; สุธาชัย 2544 :66-67) ในบางประเด็น รัฐบาลต้องประนีประนอมกับอดีตชนชั้นปกครองและกลุ่มธุรกิจแทนที่จะตอบสนองต่อความเรียกร้องต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ (เสนห์ 2541: 3-4) นักศึกษาเริ่มหมดความเชื่อมั่นในระบบรัฐสภาและประชาธิปไตยเสรีนิยม และเริ่มหาทางเลือกที่ถอนรากถอนโคนมากกว่า

การกลายเป็นซ้ายมากขึ้นเรื่อยๆ ในหมู่นักศึกษาที่ทำกิจกรรมหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ ได้รับการบ่มเพาะมาในบริบทที่คอมมิวนิสต์กำลังได้รับชัยชนะทั้งในระดับโลกและระดับภูมิภาค แม้ว่าขบวนการในช่วงก่อน 14 ตุลาฯ จะได้รับแรงบันดาลใจจากกระแสสูงของขบวนการฝ่ายซ้ายในตะวันตกหลังปี 2511 แต่นักศึกษาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ เป็นซ้ายมากขึ้นท่ามกลางชัยชนะและการขยายตัวของรัฐบาลคอมมิวนิสต์และการสู้รบแบบ

กองโจรของคอมมิวนิสต์ในกัมพูชา เวียดนามและลาว ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกับฝ่ายซ้ายในหมู่นักศึกษา (เกษียร 2527ก: 46; ใจ 2544ข; Wedel and Wedel 1987 :152-53) นอกจากนี้ หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับจีนก็หลั่งไหลเข้ามาอย่างเสรีมากขึ้นและเผยแพร่อย่างเปิดเผยในหมู่นักเคลื่อนไหวไทยและคนทั่วไป โดยส่วนหนึ่งเป็นเพราะรัฐบาลไทยเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศไปในแนวเข้าอกเข้าใจจีนมากขึ้นตามนโยบายมุ่งตะวันออกของสหรัฐอเมริกา⁶⁶ ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการในหมู่นักศึกษาที่แสวงหาแรงบันดาลใจทางการเมืองที่มีลักษณะถอนรากจากประเทศคอมมิวนิสต์ใกล้เคียง (สุธาชัย 2544 :68-69).

นอกจากนี้ การโจมตีต่อต้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาและขบวนการทางสังคมต่างๆ โดยฝ่ายขวาจัดที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ทำให้พวกเขาไม่เหลือพื้นที่ตรงกลางนอกจากไปทางซ้ายสุดโต่ง (Prudhisarn 1987 ; สุธาชัย 2544:118) สภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่และความไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่เป็น

⁶⁶ ในปี 2514 สาธารณรัฐประชาชนจีน กลายเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ และ ริชาด นิคสัน เดินทางเยือนจีนอย่างเป็นทางการในปี 2517 ในการตอบรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในปีเดียวกัน รัฐบาลสัญญา เซิน สนธิสัญญาการค้ากับจีน และในปี 2518 นายก๊กคังตี่ เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการ

ผลจากการเคลื่อนไหวของมวลชนทำให้กลุ่มธุรกิจและชนชั้นกลางที่
ก่อนหน้านี้เคยสนับสนุนการชุมนุมประท้วงในเดือนตุลาคม 2516
หันไปสู่กระแสฝ่ายขวา จนถึงขั้นที่ยินดีต้อนรับการกลับมาของเผด็จ
การในอีกสามปีต่อมา ด้วยความที่ชนชั้นกลางเหล่านี้แทบไม่มี
ประสบการณ์ในเรื่องการเมืองและความไม่ประสีประสาในเรื่องการ
บริหารประเทศ จึงง่ายต่อการถูกชักจูงโดยฝ่ายอนุรักษนิยม ให้เชื่อ
ว่าความตกต่ำทางเศรษฐกิจมีสาเหตุมาจากการประท้วงหยุดงานที่มี
มากขึ้นและความไม่รับผิดชอบของผู้ใช้แรงงาน การเติบโตของสาย
สังคมนิยมและนิยมการปฏิวัติ (socialist and revolutionary)
ภายในขบวนการนักศึกษาและขบวนการทางสังคม โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่งแนวความคิดในประเด็นศักดินาและสถาบันกษัตริย์ ก็สร้างความ
หวาดกลัวให้กับฝ่ายนิยมเจ้า (Anderson 1977 :9, 18, 23 ;
สมศักดิ์ 2001:9-15, 96-97) เหนืออื่นใด ระดับความตึงเครียด
เพิ่มสูงขึ้นอย่างมากหลังจากขบวนการคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะทั่ว
ภูมิภาคอินโดจีนในฤดูใบไม้ผลิปี 2518 การล้มล้างสถาบันกษัตริย์
ของลาวในปลายปี 2518 ก่อให้เกิดความตื่นตระหนกเป็นอย่างมาก
ในแวดวงอนุรักษนิยม กองทัพและฝ่ายนิยมเจ้า⁶⁷ เพื่อเป็นการ

⁶⁷ พนมเปญ ถูกยึดโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์และเขมรแดง ในวันที่ 17 เมษายน 2518
หลังจากนั้นไม่ถึง 2 สัปดาห์ ไช่ฉงก็ถึงยึดโดยกองทัพปลดแอกเวียดนาม ในเดือน
ธันวาคมปีเดียวกันสถาบันกษัตริย์ลาวถูกล้มล้าง และประเทศลาวก็กลายเป็น

ปกป้องตนเองจากการเติมโตขึ้นของขบวนการฝ่ายซ้ายและ
คอมมิวนิสต์ ฝ่ายนิยมเจ้า นักการเมืองฝ่ายขวาและกลุ่มนายทุน
จัดตั้งขบวนการขวาจัด ขึ้นมาในทุกระดับชั้นของสังคมและ
สนับสนุนการดำเนินมาตรการต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อฝ่ายซ้ายใน
ขบวนการทางสังคมที่กำลังเติบโต (Morell and Chai-anan
1981:268-69; สมศักดิ์ 2544:9-15, 96-97 , 167 - 70)

เมืองค์กรฝ่ายขวาต่างๆ เกิดขึ้นมาหลายองค์กร ที่สำคัญคือ
นวพล ซึ่งเป็นกลุ่มคิดค้นโฆษณาชวนเชื่อขวาจัด ทำหน้าที่ผลักดัน
แนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อสาธารณะอย่างดุเดือด ประกอบด้วย
ปัญญาชนชนชั้นกลางปีกขวา นักเขียน พระ สามาชิกชมรมแม่บ้าน
ของกองทัพ ข้าราชการ เป็นต้น บางคน เช่น พระกิตติวุฒโฑ พุค
อย่างเปิดเผยว่า “ฆ่าคอมมิวนิสต์ไม่บาป” (Morell and Chai-
anan 1981: 235-52) ลูกเสือชาวบ้านในตอนแรกถูกจัดตั้งโดย
ตำรวจตระเวนชายแดนในพื้นที่ชนบทเพื่อต่อต้านพคท. แต่ใน
ระหว่างปี 2516 ถึง 2519 มีการขยายรวมถึงกลุ่มคนมีฐานะ คนวัย
กลางคน ข้าราชการในระดับจังหวัด คนมีชื่อเสียงในท้องถิ่น
เกษตรกรที่มีรายได้ปานกลางและสูง และคนรายใหม่ตามจังหวัด
ต่างๆ และต่อมาในกรุงเทพฯ ในช่วงจุดสูงสุด มีลูกเสือชาวบ้านที่

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (Anderson 77: 7, 3- 4; Anderson and
Mendonces 85:3 ; Haber - korn 007: 8; Morell and Chai-anan 8 :4, 63)

ลงทะเบียนราวสองล้านคนจากพลเมืองไทยสี่สิบล้านคน คนเหล่านี้ได้รับการปลูกฝังด้วยความคิดแบบ “กึ่งฟาสซิสต์” พิธีกรรมเชิดชูความรักชาติ ความไม่พอใจในความวุ่นวายของประชาธิปไตย และความหวาดกลัวต่อภัยคุกคามของคอมมิวนิสต์ที่กำลังเกิดขึ้น นอกจากนี้ ภายใต้ยุทธศาสตร์แบ่งแยกแล้วปกครอง กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (กอรมน.) ก็จัดตั้งกระหิณงขึ้นมา ซึ่งเป็นเครือข่ายนักศึกษาต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างถึงเลือดถึงเนื้อ มีสมาชิกเป็นลูกหลานชนชั้นกลางระดับล่างโดยเฉพาะนักเรียนอาชีวะที่อยู่ในช่วงเวลาที่ภาวะว่างงานเป็นปัญหารุนแรง พวกเขาได้รับการปลูกเร้าทางอุดมการณ์ด้วยความคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างสุดโต่ง และได้รับการสนับสนุนทางการเงินให้ก่อความรุนแรงต่อกิจกรรมและการชุมนุมของขบวนการนักศึกษาและประชาชน (Anderson 1977: 20, 27 -28; Bowie 1997 ; Morell and Chai-anan 1981:235-52; สมศักดิ์ 2544:147 -48; สุธาชัย 2544:128- 34)

เป้าหมายหลักที่การเคลื่อนไหวต่อต้านคอมมิวนิสต์มุ่งเป้าโจมตี คือ นักศึกษาและกิจกรรมที่พวกเขาทำ โดยใช้ทั้งการรณรงค์ทางอุดมการณ์และการใช้ความรุนแรง และการเหมารวมกลุ่มปึกความคิดทั้งแบบ ปฏิรูป (reformist) สุดโต่ง (radical) และซ้าย (leftist) ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ทั้งหมด มีการโน้มน้าวสาธารณชนให้

เชื่อว่านักศึกษาและนักเคลื่อนไหวทางการเมืองคือคนทรยศต่อชาติ ได้รับแนวคิดคอมมิวนิสต์จากต่างชาติ และการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ เรื่องราวที่ว่าผู้นำนักศึกษาได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากหน่วยงานข่าวกรองของโซเวียตและได้รับการฝึกฝนทางทหารในฮานอยได้รับการเผยแพร่ซ้ำแล้วซ้ำเล่าในสื่อปึกขวาและสื่อปึกขวาก็คอยเสนอภาพกิจกรรมแนวสังคมนิยมต่างๆ ว่าเป็นแผนล้มล้างสถาบันกษัตริย์ (สุธาชัย2544:126-128, 131-33) มีการแจกจ่ายใบปลิวไปทั่วประเทศกล่าวหาผู้นำนักศึกษาและนักการเมืองพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยมและพรรคพลังใหม่ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ที่ต้องการทำลาย “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์” (Morell and Chai-anan 1981:4, 172) การทำร้ายร่างกาย การจับกุมและการลอบสังหารทั้งเป็นกลุ่มและรายบุคคลเกิดขึ้นเป็นประจำ มีการตรวจห้ามเผยแพร่เนื้อหาในสื่ออย่างกว้างขวาง รวมถึงการสั่งปิดสำนักพิมพ์และหนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ยังมีคดีร้ายแรงทางการเมืองเกี่ยวกับการสังหารคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์โดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งสร้างบรรยากาศทางการเมืองที่ตึงเครียดและกดดันสำหรับนักศึกษา มีข้อมูลเปิดเผยในเดือนกุมภาพันธ์ 2518 เกี่ยวกับการสังหารหมู่สองเหตุการณ์ คือ “ถึงแดง” และ “หมู่บ้านนาทราย” กรณีถึงแดงเกิดขึ้นในภาคใต้ของไทย โดยเฉพาะจังหวัดพัทลุง โดยผู้ถูกกล่าวหา

ว่าเป็นคอมมิวนิสต์กว่าสามพันคนถูกเผาทั้งโดยฝีมือของทหาร ตำรวจหรือไม่ก็ก๊อมนั้น และหมู่บ้านนาทรายในจังหวัดหนองคาย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดบึงกาฬ) โดยถูกกล่าวหาว่าสนับสนุนคอมมิวนิสต์ บ้านกว่าหนึ่งร้อยหลังถูกเผาราบและชาวบ้านสามคนถูกฆ่าโดยเจ้าหน้าที่ไทย (Morell and Chai-anan 1981:169- 72) นอกจากนั้นในต้นปี 2519 ดร.บุญสนอง บุญโยทยาน เลขาธิการพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย อาจารย์ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของนักศึกษา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคพลังใหม่จากจังหวัดลพบุรีถูกสังหาร ในระหว่างการเดินขบวนประท้วงฐานทัพสหรัฐฯ ในกรุงเทพฯ ในเดือนมีนาคม 2519 กระทั่งแดงปะเปิดใส่ขบวนผู้ชุมนุม ทำให้มีผู้เสียชีวิตสักราย และบาดเจ็บกว่าเจ็ดสิบราย ผู้นำการประท้วงต่อต้านเขื่อนหลายรายถูกสังหารในเดือนกรกฎาคม 2517 (Anderson and Mendiones 1985: 38; Morell and Chai-anan 1981:263 - 64 ; สุทธชัย 2001:101- 3, 125)

ความขัดแย้งแบ่งขั้วที่กินเวลานานสองปี ระหว่างฝ่ายขวาและขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้ายที่เติบโตมากขึ้นเรื่อยๆ ในที่สุดลงเอยด้วยเหตุการณ์สังหารหมู่ในตอนเช้าของวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ขณะฝ่ายชนชั้นนำนิยมเจ้ากำลังพยายามนำระบอบถนอม กิตติขจร - ประภาส จารุเสถียรกลับสู่ประเทศไทย ขบวนการนักศึกษาก็ได้

กลับ สนท.ร่วมกับ สภาแรงงานแห่งประเทศไทย (The National Labor Council of Thailand) จัดการประชุมประท้วงยึดเยื่อทั่วประเทศ เหตุการณ์ที่เป็นฟางเส้นสุดท้ายสำหรับวิกฤตครั้งนี้ก็คือ การแขวนคอแรงงานนักกิจกรรมสองคนในจังหวัดนครปฐมเมื่อวันที่ 25 กันยายน หลังจากติดโปสเตอร์ต่อต้านการกลับมาของถนอม และถูกตำรวจจับกุมไป นักศึกษาที่ชุมนุมประท้วงในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดแสดงละครล้อเลียนการแขวนคอดังกล่าว ไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือบังเอิญโชคร้ายก็ตามแต่ การแต่งหน้าผู้แสดงคนหนึ่งเกิดไปมีความคล้ายคลึงกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ หนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุ พรรคการเมืองและกลุ่มฝ่ายขวาต่างๆ เรียกร้องให้มีการจัดการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพครั้งนี้โดยทันที (Anderson 1977 : 13 ; Morell and Chai-anan 1981:247)

ในคืนวันที่ 5 ตุลาคม 2519 กลุ่มกระทั่งแดงโจมตีนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในตอนเช้ามืดของวันที่ 6 ตุลาคม ตำรวจและตำรวจตระเวนชายแดนติดอาวุธหลายร้อยนาย พร้อมด้วยลูกเสือชาวบ้าน กระทั่งแดงและกลุ่มขวาจัดอื่นๆ นั้บพัน ระดมยิงและพยายามบุกเข้าไปในบริเวณมหาวิทยาลัย นักศึกษาบางคนถูกรุมกระที่บจนเสียชีวิตและถูกแขวนคอได้ต้นไม้ หรือไม่ก็ถูกทุบตีและเผาทั้งเป็น (Anderson and Mendiones 1985: 39 ; Morell

and Chai-anan 1981:274 – 75; สมศักดิ์ 2544:155–60) ในเย็นวันนั้น กองทัพก็ยึดอำนาจอีกครั้ง และในเวลาต่อมาก็มีการแต่งตั้งรัฐบาลชาวลาวชุดชั่วคราว ที่นำโดยธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่เป็นผู้พิพากษาอนุรักษนิยมสุดขั้วที่เชี่ยวชาญในนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ หนังสือต่างๆ ที่พิมพ์โดยนักศึกษาฝ่ายซ้ายถูกเผาและถูกสั่งห้าม เช่นเดียวกับกิจกรรมทางการเมืองของนักศึกษา (Chanthana 1987 :203; Connors 2003 :91–92; ธิกานต์ 2548:16–20). มีผู้ถูกจับกุมทั้งสิ้น 3,059 คนในวันที่ 6 ตุลาคมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และบริเวณใกล้เคียง ถึงแม้ว่าผู้ถูกจับกุมเกือบทั้งหมดจะได้รับการประกันตัวและปล่อยตัวออกมาในเวลาไม่นาน แต่ยังมีเหลือ 18 คนถูกดำเนินคดีในศาลทหารด้วยข้อหาเป็นคอมมิวนิสต์ และ 7 คนในนั้นก็ยังถูกดำเนินคดีในข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอีกด้วย (Haberkorn 2007 : 38– 39; สุธรรม 2522 ก ,ข, ค, ง, 2544)⁶⁸ หลังจากเกิดเหตุการณ์เหล่านี้ ปัญญาชน นักเขียน นักศึกษาและนักการเมืองฝ่ายซ้ายหลายพันคนต้องหลบซ่อนตัว

⁶⁸ กลุ่มนักศึกษาทั้ง 18 คนประกอบด้วย ธงชัย วินิจจะกูล, สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, สุธรรม แสงประทุม, อุภินันท์ บัวหภักดี, นายประพนธ์ วังศิริพิทักษ์, นายวิโรจน์ ตั้งวาณิชย์,นายมหินทร์ ตันบุญเพิ่ม, นายประยูร อัครบวร, นายอรรถการ อุบลัมภากุล, นายสุรชาติ พัชรสุรภูมิ, นายอนุพงศ์ พงศ์สุวรรณ, นายโอริสสา ไอยราวัฒน์, นายเสรี ศิริบุหงศ์, นายอารมณ พงศ์พจน์,นายสุรชาติ บำรุงสุข,นายบุญชาติ เสถียรธรรม, น.ส.เสียม แฉ่มดวง, น.ส.สุชีลา ตันชัยนันท์,

หลายคนหนีไปหลบอยู่กับพคท.ในป่าทางภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือและใต้ (Anderson and Mendiones 1985: 9).

ชนิกเอกภาพและเป็นซ้ายมากขึ้น

ท่ามกลางปัญหาของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งและแรงกดดันจากฝ่ายขวา ตลอดช่วง 2516-2519 ขบวนการนักศึกษามีความเป็นซ้ายและมีความเป็นเอกภาพมากขึ้นกว่าช่วงก่อน 14 ตุลาคม 2516 และนักศึกษายังพัฒนาทักษะและเครือข่ายในกระบวนการกำหนดและรณรงค์ทางนโยบายกับพรรคการเมืองต่างๆ ในการทำงานกับประชาชนที่ไร้สิทธิไร้เสียง พวกเขาได้เรียนรู้การทำงานกับสาธารณะ ผลักดันประเด็นปัญหาของชาวบ้านรากหญ้าและการเปลี่ยนข้อเรียกร้องให้เป็นการรณรงค์เชิงนโยบาย กล่าวในแง่ของกระบวนการก่อรูปทางอุดมการณ์แล้ว พวกเขาขยับเข้าใกล้อุดมการณ์ฝ่ายซ้ายมากขึ้น โดยเฉพาะแนวคิดแบบเหมาอิสต์ภายใต้การชี้นำอยู่ห่างๆ จากพคท.

ในการจัดตั้งการเคลื่อนไหว กลุ่มองค์กรนักเรียนนักศึกษาและกิจกรรมต่างๆ ทั้งในโรงเรียนมัธยม มหาวิทยาลัยและพรรคการเมืองได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากนักเคลื่อนไหวฝ่ายซ้าย ในระดับมัธยม โรงเรียนจำนวนมาก โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ ถูกจัดตั้งและปลุกฝังด้วยความคิดฝ่ายซ้ายโดย ศนท. นักเรียนมัธยมเหล่านี้

รณรงค์ต่อต้านวัฒนธรรมการทุจริตและเรียกร้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ตามโรงเรียนต่างๆ กลางปี 2518 นักเรียนฝ่ายซ้ายกุมการนำสภานักเรียนและชมรมต่างๆ ในโรงเรียนและทำให้กลายเป็นกลไกทางการเมืองสำหรับการเคลื่อนไหวที่กว้างขวางขึ้น (ซีฟ, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 21 มีนาคม 2550, กรุงเทพฯ; พลากร สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, กุมภาพันธ์ 2550, กรุงเทพฯ) ในขณะเดียวกัน พวกเขาก็ให้การสนับสนุนต่อการเคลื่อนไหวของนักศึกษามหาวิทยาลัย ชวนาชาวไรและผู้ใช้แรงงาน สนท. ยังจัดการกระจายสมาชิกนักเรียนมัธยมฝ่ายซ้ายไปตามมหาวิทยาลัยต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่ทำได้เพื่อสนับสนุนผลักดันแนวคิดซ้ายในมหาวิทยาลัยต่างจังหวัดที่เป็นที่รู้จักกันน้อยกว่า ตลอดจนกลุ่มที่มีความคิดทางการเมืองแบบกลางๆ (moderate) ในมหาวิทยาลัยชั้นนำ (จรียา, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 24 กุมภาพันธ์ 2550, กรุงเทพฯ; เป็ด, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 25 พฤศจิกายน - 2549, กรุงเทพฯ; Morell and Chai-anan 1981:162; สมศักดิ์ 2544)

ในระดับมหาวิทยาลัย ถึงจะมีความไม่ลงรอยกันในช่วงแรกระหว่างนักศึกษาที่ไม่ซ้าย (non-leftist) ฝ่ายกลางๆ (moderate) และซ้าย (leftist) ก็ตาม แต่พอถึงกลางปี 2518 นักศึกษาฝ่ายซ้ายก็ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนองค์กรนักศึกษาต่างๆ ให้กลายเป็นหน่วยจัดตั้งฝ่ายซ้าย ในตอนแรก มีการช่วงชิงการระหว่าง

กลุ่มซ้ายและกลุ่มที่ไม่ซ้าย ตลอดจนความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและแกนนำที่มีระดับความซ้ายลดหลั่นกันไป ยกตัวอย่างเช่น นักศึกษาที่ซ้ายกว่ามองว่าสนท.เป็นองค์กรสายกลางๆ ฝ่ายซ้ายอย่างเสรีพรรคเสรีรัฐกุลที่ทำหน้าที่เฝ้าระวังให้กับสนท. ลาออกไปในเดือนพฤศจิกายน 2516 เขาตั้งองค์กรใหม่ชื่อว่า สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย ที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในแนวทางซ้ายกว่าในขณะเดียวกัน สนท. ภายใต้การนำของสมบัติ อารังธัญวงศ์ที่เป็นนิสิตสายกลางจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมงานกับรัฐบาลในโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย ส่งกลุ่มนักศึกษาไปเคลื่อนไหวกับชาวนาในชนบท สหภาพแรงงานและคนจนในเมืองในการรณรงค์ทางการเมืองตามแนวทางฝ่ายซ้าย ในขณะเดียวกัน ธีรยุทธ บุญมีก็จัดตั้งองค์กรของตัวเองคือประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่พยายามดำเนินการเป็นอิสระจากอีกสององค์กร แต่มีอิทธิพลน้อยกว่าและเล็กกว่าในแง่ของการเมืองมวลชน อย่างไรก็ตาม ในแง่ของการเมืองรัฐสภา องค์กรนี้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการร่างรัฐธรรมนูญและตรวจสอบรัฐบาล (Morell and Chai-anan 1981:150-51; บัณฑิต 2550:153 -55)

ถึงจะมีความไม่ลงรอยกันในตอนแรกระหว่างกลุ่มชายและกลุ่มอื่นๆ หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 พรรคนักศึกษาฝ่ายซ้ายก็เริ่มดึงดูดสมาชิกได้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ ในแทบทุกมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ พวกเขายังทำให้พรรคแนวกลางๆ ต้องหันเหมาทางซ้ายอีกด้วย ชัยชนะเชิงสัญลักษณ์ที่สำคัญอีกอันหนึ่งคือการยึดกุมศต. สำเร็จในปี 2518 (ชีพ, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 21 มีนาคม 2550, กรุงเทพฯ; เป็ด, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 25 พฤศจิกายน 2549, กรุงเทพฯ; ผา, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 3 มีนาคม 2550, กรุงเทพฯ; Morell and Chai-anan 1981:162; สมชาย, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 29 มีนาคม 2550, มหาสารคาม) หลังจากช่วงชิงกับกลุ่มสายกลางต่างๆ เกรียงกมล เล่าไฟโรจน์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนักศึกษาฝ่ายซ้าย พร้อมกับการสนับสนุนและอิทธิพลอย่างลึกๆ จากพคท. ก็คว้าตำแหน่งเลขาธิการศต. เอาชนะผู้สมัครสายกลางและเสรีนิยมอื่นๆ ไปได้ ภายใต้การนำของเกรียงกมล ศต. กลายเป็นองค์กรที่ช่วยฉีกสายต่างๆ ของขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้าย (สมศักดิ์ 2544:94-95; สุธาสัย 2544, 114)

ในการดำเนินงานเคลื่อนไหวฝ่ายซ้าย นักศึกษาเป็นแนวร่วมกับรัฐบาลเสรีนิยมและพรรคการเมืองที่ค่อนข้างมาทางสังคมนิยม สมาชิกฝ่ายซ้ายหลายคนของศต. เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญเบื้องหลังการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปทางสังคมและการเมือง

(Anderson and Mendiones 1985:37) ในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ แกนนำนักศึกษาหลายคนมีส่วนร่วมแข่งขันในคณะอนุกรรมการศึกษาและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Morell and Chai-anan 1981: 109- 11) นอกจากนี้ หลายคนมีบทบาทสำคัญในการช่วยผู้สมัครจากพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทยในการเลือกตั้งปลายปี 2517 นอกจากนี้เป็นแนวร่วมกับชนชั้นนำเสรีนิยมและพรรคการเมืองแล้ว นักศึกษายังมีส่วนร่วมอย่างมากในการเติบโตของขบวนการชาวน้ำและแรงงาน นักศึกษาหลายคนสนับสนุนการนัดหยุดงานประท้วงและการลุกขึ้นสู้ของกลุ่มแรงงานชาวนา และครู โดยเรียกร้องทวงสิทธิที่ถูกเพิกเฉยมานานหลายทศวรรษ ในโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยทั่วประเทศที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ศต. ร่วมงานกับทบวงมหาวิทยาลัย ในการส่งเสริมประชาธิปไตยและการพัฒนาชนบท โครงการนี้ทำให้นักศึกษาหลายพันคนได้มีโอกาสสัมผัส เปิดหูเปิดตาและตื่นตะลึง กับชีวิตของชาวนาชาวไร่ในชนบทและคนจนเมืองในสลัม ต่อมา สหพันธ์นักศึกษาเสรี ที่นำโดยเสกสรรค์ ประเสริฐกุล ก็ริเริ่มโครงการออกสู่ชนบท นักศึกษามหาวิทยาลัยหลายร้อยและต่อมาหลายพันคนถูกส่งออกไปยังพื้นที่ที่ห่างไกลและยากจนที่สุดของประเทศ อย่างไรก็ตามแทนที่จะเป็นการเผยแพร่ประชาธิปไตย นักศึกษาจำนวนมากหันไปจัดตั้งชาวนาชาวนาและ

ส่งเสริมการปฏิวัติสังคม พวกเขาบรรยายให้ชาวไร่ชาวนารู้ถึงความชั่วร้ายของทุนนิยม ภัยคุกคามของซีไอเอของสหรัฐอเมริกา และความจำเป็นต้องมีการต่อสู้ทางชนชั้น เนื่องจากความทุกข์ยากที่สั่งสมมานานปีที่ไม่เคยได้รับการเหลียวแล นักศึกษาก็สามารถชักจูงให้ชาวนาชาวไร่จำนวนมากรวมตัวจัดตั้งเพื่อกดดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาและเพื่อต่อสู้กับการกดขี่จากเจ้าที่ดินหรือข้าราชการในท้องถิ่น ในการสร้างความอึกเหิม นักศึกษาสร้างแรงบันดาลใจให้กับพวกเขาด้วยความสำเร็จของการลุกฮือในเหตุการณ์ 14 ตุลา พวกเขาบรรยายถึงการที่กลุ่มนักศึกษาที่มีการจัดตั้ง (โดยไม่มีอาวุธ) ประสบความสำเร็จในการโค่นล้มระบอบทหารที่ดูมีอำนาจล้นฟ้าลงไปได้อย่างไร (Haberkorn 2007 :chap. 4, 175- 76, 180-81, 191-98; Morell and Chai-anan 1981:151-54, 213 -15; สุธาชัย 2544 :112; Wedel and Wedel 1987 :150). ตั้งแต่ต้นปี 2517 เป็นต้นมา องค์กรนักศึกษากลายเป็นพลังสนับสนุนสำคัญของเครือข่ายขนาดใหญ่ของขบวนการชาวนาชาวไร่ ในเดือนมีนาคม 2517 ด้วยการสนับสนุนจากศนท. ชาวนาชาวไร่จัดชุมนุมประท้วงครั้งใหญ่เป็นครั้งแรก โดยข้อเรียกร้องราคาข้าวที่สูงขึ้นได้รับความสนใจจากคนทั่วทั้งประเทศ ปลายปี 2517 ด้วยการสนับสนุนจากนักศึกษา สภานิติบัญญัติแห่งชาติผ่านพระราชบัญญัติควบคุมการเช่านา พ.ศ. 2517 และสหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่ง

ประเทศไทยก็ถูกก่อตั้งขึ้นมาเพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินการตามกฎหมายและเคลื่อนไหวจัดตั้งชาวนาชาวไร่ทั่วประเทศ (Anderson and Mendiones 1985: ; Haberkorn 2007 :211; Morell and Chai-anan 1981:151-61, 223 -24; Wedel and Wedel 1987 :150).

นักศึกษาร่วมสร้างและทำงานอย่างใกล้ชิดกับกลุ่มแรงงานและคนจนเมือง สหพันธ์นักศึกษาเสรีทำงานอย่างเข้มข้นกับคนในสลัมในกรุงเทพฯ และร่วมงานกับผู้นำสหภาพแรงงานต่างๆ ที่กำลังเติบโตเพื่อเคลื่อนไหวเรียกร้องค่าแรงที่สูงขึ้นและสภาพการทำงานที่ดีขึ้น ศนท.สนับสนุนการนัดหยุดงานประท้วงครั้งใหญ่ครั้งแรกของแรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอในเดือนมิถุนายน 2517 ซึ่งมีคนงานหลายพันคนจากโรงงานประมาณหกร้อยแห่ง ที่สำคัญที่สุดคือ นักศึกษามีบทบาทสำคัญในการก่อรูปที่ชัดเจนเป็นครั้งแรกของสิ่งที่เรียกว่า “สามประสาน” ซึ่งเป็นการจับมือกันระหว่างนักศึกษา ชาวนาและกรรมกร นักศึกษาลงไปตามหมู่บ้านต่างๆ และระดมกำลังชาวนาในพื้นที่ภาคกลางจำนวนมากมาให้การสนับสนุนการชุมนุมประท้วงของผู้ใช้แรงงาน การจับมือเป็นพันธมิตรทางการเมืองเช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประเทศไทย และสร้างความตื่นตระหนกเป็นอย่างมากให้กับหน่วยงานต่อต้าน

คอมมิวนิสต์ (Morell and Chai-anan 1981:154, 159-61, 189-90, 196).

นอกจากการร่วมงานกับชาวนาและแรงงานแล้ว นักศึกษาที่อยู่ในชมรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ก็จัดตั้งขบวนการทางสิ่งแวดล้อมฝ่ายซ้ายขึ้นมา พวกเขาประสบความสำเร็จในการเชื่อมโยงปัญหาสิ่งแวดล้อมกับการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้นและการแสวงประโยชน์ของรัฐ (class and state exploitation) และจักรพรรดินิยมอเมริกัน พวกเขาอ้างว่ารัฐไทยและชนชั้นนายทุนกำลังร่วมมือกันกดขี่ประชาชน และเคลื่อนไหวต่อต้านการทำลายป่า มลภาวะจากอุตสาหกรรมปิโตรเคมี การสร้างมลภาวะต่อแม่น้ำโขงโดยโรงงานแห่งหนึ่ง และอ่างเก็บน้ำในจังหวัดชลบุรีที่กักเก็บน้ำเพื่อป้อนให้กับพื๋ยที่เป็นเมืองท่องเที่ยว แต่ได้ทำให้บ้านมากกว่าสองพันหลังคาเรือนต้องจมอยู่ใต้น้ำ นอกจากนี้ ชมรมอนุรักษ์จาก 37 สถาบัน-ศนท. กลุ่มศึกษากฎหมาย จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และกลุ่มอื่นๆ จัดการประชุมที่มีผู้มาเข้าร่วมมากกว่าหมื่นคนเพื่อประท้วงการให้สัมปทานแก๊เหมืองเท็มโกอย่างผิดกฎหมายในภาคใต้และแผนก่อสร้างสถานีเรดาร์ของกองทัพสหรัฐฯ ในภาคเหนือของไทย พวกเขาเน้นไปที่จักรพรรดินิยมอเมริกันว่าเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อสภาพแวดล้อมของไทย (สุทธชัย 2544:122-26)

ในช่วงเวลานี้ ขบวนการนักศึกษาขยับเข้าใกล้พคท.มากขึ้น ในทั้งด้านการจัดตั้งและอุดมการณ์ แนวคิดเหมาอิสต์ที่ได้รับการส่งเสริมโดยพคท.กลายมาเป็นอุดมการณ์หลักในหมู่นักศึกษา ซึ่งช่วยพัฒนาเป็นเอกภาพของขบวนการนักศึกษา (ธิกานต์ 2555 :2-3 ; สมศักดิ์ 2550 ข:400) ด้วยการเผยแพร่ตามช่องทางต่างๆ เช่น สำนักพิมพ์ หนังสือพิมพ์ วารสารรายสัปดาห์ จุลสารใต้ดิน และสถานีวิทยุกระจายเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย แนวคิดเหมาอิสต์และยุทธศาสตร์ทางการเมืองของพคท.กลายเป็นแนวคิดฝ่ายซ้ายแนวทางเดียวที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยอย่างละเอียดครบถ้วน (สุทธชัย 2544 :117 ; ธิกานต์ 2555: 3-4) หนังสือพิมพ์อย่างเช่น เอเชียและปิฎกภูมิที่ได้รับการสนับสนุนอย่างลับๆ จากสาขาของพคท.ในกรุงเทพฯ กลายเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารหลักเกี่ยวกับจีน พคท. และที่สำคัญ อุดมการณ์มาร์กซิสต์-เหมาอิสต์และยุทธศาสตร์การปฏิวัติต่างๆ (Morell and Chai-anan 1981:28 -88; สมศักดิ์ 2544:59-64; ธิกานต์ 2555: 3-8) เมื่อรัฐบาลให้การยอมรับสาธารณรัฐประชาชนจีนในตอนต้นปี 2518 และเริ่มปรับความสัมพันธ์เป็นปกติกับประเทศเกิดใหม่ในอินโดจีน หลังเดือนเมษายนของปีนั้น การพิมพ์เผยแพร่วรรณกรรมฝ่ายซ้ายแนวสู้รบก็ขยายตัวมากขึ้นไปอีก คู่มือบางเล่มที่พคท.ใช้ฝึกอบรมแกนนำก็มีวางขายอย่างเปิดเผยตามแผงหนังสือและร้านหนังสือ

ตามมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ หนังสือของพรรค อย่างเช่น ชิวทัศน์
เยาวชนที่เขียนโดยสมาชิกโปลิตบูโรคนหนึ่ง ถูกแจกจ่ายแบบให้
เปล่าตามมหาวิทยาลัยต่างๆ (Morell and Chai-anan 1981:16)
ต้นปี 2517 องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประสบ
ความสำเร็จในการจัดงานนิทรรศการจีนแดง คนเข้าร่วมจำนวนมาก
แสดงความสนใจในคอมมิวนิสต์แบบจีน นักศึกษาและปัญญาชน
ได้รับอิทธิพลอย่างสูงจากอุดมการณ์ดังกล่าว เกษียร เตชะพีระ
ภายหลังเขียนในบทความหลังจากออกมาจากพคท.แล้ว ยอมรับว่า
เขาถูกชี้นำและกลายเป็นซ้ายในช่วงนั้นเอง (ธิกานต์ 2555:2-4;
เกษียร 2539 ข)

นอกจากนั้นเนื้อหาความคิดเกี่ยวกับฝ่ายซ้ายยังได้รับการ
เผยแพร่ในหมู่นักศึกษาโดยนักศึกษาตัวเอง มีการพิมพ์หนังสือว่า
ด้วยมาร์กซิสต์และเหมาอิสต์ออกมาหลายร้อยฉบับ และมีนักเรียน
มัธยมและนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษา อ่านกันอย่างกว้างขวาง
ถึงปลายปี 2518 นักศึกษาที่จริงจังส่วนใหญ่ (แกนนำศนท.และ
องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ) ก็มีความเลื่อมใสในการปฏิวัติ
คำแถลงของแกนนำนักศึกษาเริ่มคล้ายคลึงกับแนวทางนโยบาย
ของพคท. ทั้งสองกลุ่มเน้นการต่อสู้เพื่อเอกราชและโจมตีจักรวรรดิ
นิยมของสหรัฐอเมริกา นายทุนและนักลงทุนต่างชาติ ศักดินา
กองทัพ ทุนนิยมข้าราชการ และประชาธิปไตยเสรีนิยม เอกสาร

สิ่งตีพิมพ์ของนักศึกษาเน้นย้ำความสนใจของพวกเขาที่มีต่อมาร์ก
ซิสต์-เลนินนิสต์-เหมาอิสต์ และใช้ศัพท์แสงฝ่ายซ้ายอย่างเช่น
จักรวรรดินิยมอเมริกัน นายทุน ศักดินา ขุนศึก การกดขี่ขูดรีด
(exploitation) การต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธ การปฏิวัติวัฒนธรรม
กระทั่งวารสารที่จัดทำโดยกลุ่มวัฒนธรรมไทยพุทธ ในโรงเรียน
มัธยมแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ก็ยังประกาศว่าเยาวชนไทยจำเป็นต้อง
สามัคคีและประสานการต่อสู้ร่วมกับมวลชนเพื่อที่จะทำลาย ผู้เขียน
ที่ใช้นามปากกา ยุวปฏิวัติ ในวารสารนักศึกษาอีกฉบับหนึ่ง ยุวทัศน์
เรียกร้องให้นักศึกษาจับอาวุธต่อสู้กับ “นายทุน ศักดินาและ
กรรมกรผี” (ประชา 2549) กลางปี 2518 อธิปัตย์ ที่เป็น
หนังสือพิมพ์ของศนท. สนับสนุนจุดยืนของพคท. และพิมพ์
บทความและบทบรรณาธิการที่เสนอว่าหนทางเดียวที่จะทำให้
สังคมดีขึ้นคือการปฏิวัติ ไม่ใช่ประชาธิปไตยหรือวิวัฒนาการ ใน
ฉบับหนึ่ง อธิปัตย์ไปไกลถึงขนาดที่ตีพิมพ์บทความอธิบายวิธีใช้
ปืนกล AK-4 ของรัสเซียที่เป็นอาวุธพื้นฐานของพคท. ผู้นำนักศึกษา
ยุค 14 ตุลา อย่างเช่น ธีรยุทธ บุญมีก็อ่านมาร์กซิสต์และเหมาอิสต์
และได้แปลหนังสือ บนเส้นทางสู่สังคมนิยมจีน (The Chinese
Path to Socialism) จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย นอกจากนั้น
ยังมีความตื่นตัวเพื่อขู่ในเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนเนื้อหาปฏิวัติ วง
ดนตรี “เพื่อชีวิต” ตามมหาวิทยาลัยเริ่มแต่งและเล่นเพลงปฏิวัติ

เพลงบางส่วนแต่งโดยนักปฎิวัติชั้นนำของไทยที่สัมพันธ์กับพคท. หลายเพลงของพคท.เองก็ได้รับการเผยแพร่ออกอากาศทางสถานีวิทยุใต้ดินของพรรคที่นักศึกษาจำนวนมากรับฟัง และพากันผิวปาก และร้องกันอย่างเปิดเผยในมหาวิทยาลัย (Morell and Chai-anan 1981:162-6, 172, 288-90) สิ่งเหล่านี้ช่วยย่นย่อเนื้อหาสาระของเหมาอิดส์ที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้นและสร้างอารมณ์อีกเติมเพื่อการปฎิวัติ (สุทธิศักดิ์, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 1 ธันวาคม 2549, เชียงใหม่)

นักวิชาการหลายคนเสนอว่าพอถึงต้นปี 2519 นักศึกษาและองค์กรนักศึกษาก็ได้กลายเป็นหน่วยจัดตั้งเหมาอิดส์ และส่วนหนึ่งของกองกำลังพคท.ไปแล้ว (เกษียร 2527ก:44-45; สมศักดิ์ 2544:59-64) นักศึกษารณรงค์กิจกรรมและใช้กรอบคิดทางการเมืองในแบบเดียวกับพคท. นักกิจกรรมในแทบทุกมหาวิทยาลัยร่วมงานกับ สหพันธ์ชาวนาชาวไร่แห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับพคท. กลุ่มศึกษาการเมือง ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่นักศึกษาทำหน้าที่เผยแพร่แนวคิดเหมาอิดส์และปลุกระดมการปฎิวัติมากกว่าที่จะเป็นการถกเถียงในประเด็นที่หลากหลายอย่างที่เคยเป็นก่อนหน้าเหตุการณ์ 14 ตุลา (ชีพ, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 21 มีนาคม 2550, กรุงเทพฯ; เบ็ด, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 25 พฤศจิกายน 2549, กรุงเทพฯ; เกษียร 2527ก:44-45) พอถึงต้นเดือนตุลาคม 2519 นักศึกษาเกือบหนึ่ง

พันคนและแกนนำนักศึกษาอย่างน้อยครึ่งหนึ่งเคยมีการติดต่อกับโดยตรงหรือโดยอ้อมกับสมาชิกพคท. (Morell and Chai-anan 1981:289-90)

กระทั่งกลุ่มนักศึกษาที่ไม่ได้ซ้ายมากก็ยังเป็นซ้ายมากขึ้น นักศึกษาที่ก่อนหน้านี้ค่อนข้างไปทางเสรีนิยมจำนวนมาก เช่น เสกสรรค์ ประเสริฐกุลและธีรยุทธ บุญมีที่ได้เอนเอียงมาทางซ้าย ในที่สุดก็หันเหออกมาจากกลุ่มนักศึกษาเสรีนิยมอย่างคนท. และจัดตั้งองค์กรฝ่ายซ้ายของตนเอง เสกสรรค์จัดตั้ง สหพันธ์นักศึกษาเสรี เพื่อทำงานโดยตรงกับขบวนการแรงงานและชาวนา ธีรยุทธจัดตั้งกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่ซ้ายมากกว่าที่ตนเองเคยทำมาก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลา (เกษียร 1996a: 78-80; Morell and Chai-anan 1981:149-50, 218-19; Wedel and Wedel 198 :150-51) จิรนนท์ พิตรปรีชา ผู้นำนักศึกษาหญิงจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลา ก็มีส่วนเกี่ยวข้องในขบวนการฝ่ายซ้าย หลังจากปี 2516 เธอก็กลายเป็นโฆษกอย่างไม่เป็นทางการสำหรับขบวนการฝ่ายซ้ายในประเด็นผู้หญิง และใช้ภาษาคอมมิวนิสต์และการปฎิวัติในงานเขียนของเธอ (Morell and Chai-anan 1981:154, 159-61, 189-90, 196; Wedel and Wedel 198 :142-43).

ภายใต้ภาพของขบวนการนักศึกษาฝ่ายซ้ายที่เป็นเอกภาพ และการหันเหไปในทิศทางซ้ายมากขึ้น พร้อมกับวาทกรรมเหมา อิสต์-คอมมิวนิสต์ของนักศึกษาที่เคยเป็นเสรีนิยมมาก่อน ความสัมพันธ์ทางการจัดตั้งและการผนึกทางอุดมการณ์ระหว่าง นักศึกษาและพคท.มีความซับซ้อนและมีการต่อสู้กันภายใน ใน ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวและกระบวนการสร้างกรอบอุดมการณ์ ไม่ได้ถูกจำกัดอย่างตายตัว การช่วงชิงในหมู่นักศึกษาปีกต่างๆ ยังคง ดำเนินต่อไป

การครอบงำองค์กรและการชี้นำทางอุดมการณ์ของพคท.มี ลักษณะหลวมๆ กระจัดกระจาย และสัมพันธ์แบบมีระยะห่าง เป็น การสื่อสารระหว่างเซลล์หรือกลุ่มย่อยๆ มากกว่าที่จะเป็นสายการ บังคับบัญชาโดยตรง (ธงชัย, สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 9 กรกฎาคม 2556, กรุงเทพฯ) ก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลา พคท.แทบไม่ให้ความสนใจต่อขบวนการนักศึกษาเนื่องจากมีนโยบายให้ความสำคัญกับ ชนบท และกล่าวมาตรการปราบปรามคอมมิวนิสต์และสถานะผิด กฎหมายของตน (กนก2524: 305-6; Morell and Chai-anan 1981:286-87) พคท.มีสมาชิกพรรคทำงานอยู่ในเมืองเพียงไม่กี่ คนที่สร้างสายสัมพันธ์ลับกับผู้นำนักศึกษาไม่กี่คน สมาชิกพคท. หลายคนช่วยสนับสนุนกลุ่มเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และกระตุ้นให้ กลุ่มลูกหลานของสมาชิกพรรคฯ และสมาชิกสหภาพแรงงานเข้า

ร่วมการชุมนุม พวกเขาทำงานกับหลายคนในหนังสือพิมพ์และ สำนักพิมพ์เพื่อสนับสนุนขบวนการนักศึกษา (สมศักดิ์ 2544:59-64) อย่างไรก็ตาม ในการทำเช่นนี้ พคท.จำเป็นต้องรักษาความ ปลอดภัย การสื่อสารหรือความสัมพันธ์โดยตรงระหว่างนักศึกษากับ พรรคมีในระดับจำกัด (จรัส 2543 :218-21) หลังจากความสำเร็จ ของการเคลื่อนไหวของนักศึกษาในเหตุการณ์ 14 ตุลา คณะกรรมการกลางของพคท.เริ่มให้ความสนใจอย่างจริงจังกับ ขบวนการนักศึกษา (Morell and Chai-anan 1981:286-8 ; Wedel and Wedel 198 :152-5) แต่จุดสนใจสำคัญยังคงเป็น ยุทธศาสตร์การปฏิวัติโดยชนบท สำหรับพคท.แล้วการปฏิวัติโดย นักศึกษาในเมืองเป็นแรงบันดาลใจสำหรับขบวนการปฏิวัติ แต่ไม่ใช่ ยุทธศาสตร์การเมืองที่ถูกต้อง (สมศักดิ์ 2544:59-64) ก่อน เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ก็ยังมีนักศึกษาจำนวนไม่มากที่อยู่ใน โครงสร้างองค์กรของพคท.อย่างเป็นทางการ (สมศักดิ์ 2548)

ปัจจุบันยังคงมีการถกเถียงกันอยู่เกี่ยวกับบทบาท ของพคท.ในขบวนการนักศึกษาในช่วง 14 ตุลา 2516 และ 6 ตุลา 2519 ประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นักเรียน 6 ตุลาด้วยกันเอง คือ ความเป็นจริงของการครอบงำนักศึกษา โดยพคท.ทั้งในแง่ของการจัดตั้งและอุดมการณ์ ใครนำใคร? พคท. นำนักศึกษาจริงหรือไม่? หรือนักศึกษาดำเนินการโดยอิสระ

จากพคท.? ในการสัมภาษณ์ อดีตนักศึกษาที่ระบุตัวเองว่าเป็น “ตัวปิด” มีแนวโน้มที่จะเชื่อว่าพคท.มีอิทธิพลสูงต่อองค์กรนักศึกษา มากกว่าผู้ที่ระบุตัวเองเป็น “ตัวเปิด” โดย ตัวปิด หมายถึงนักศึกษาที่โดยมากมองว่าตัวเองทำงานเคลื่อนไหวการเมืองโดยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและการขึ้นจากสมาชิกพคท. ส่วน ตัวเปิด หมายถึงแกนนำนักศึกษาที่มองตัวเองเป็นนักเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระจากพรรค อย่างไรก็ตาม ตัวปิดอ้างว่าถึงตัวเปิดจะไม่ได้มีการติดต่อกับพคท.โดยตรง แต่ตัวเปิดก็ถูกแวดล้อมและได้รับการหนุนช่วยจากตัวปิดที่ได้รับอิทธิพลและร่วมงานกับพคท. ในส่วนของอุดมการณ์ ระดับของการกลายเป็นซ้ายแบบเหมาอิสต์ของนักศึกษายังคงถูกตั้งคำถาม นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้เวลาส่วนใหญ่ทำกิจกรรมที่ต้องเปลืองแรงเปลืองเวลามาก มากกว่าที่จะมานั่งศึกษาและถกเถียงกันเรื่องอุดมการณ์ ธงชัย วินิจกุล หนึ่ง 18 ในอดีตนักศึกษาที่ถูกจับและดำเนินคดีหลัง 6 ตุลา อธิบายขบวนการนักศึกษาระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ว่าเป็นขบวนการเหมาอิสต์ระดับอ่อน สำหรับเขามันคือขบวนการเหมาอิสต์ของคนอายุสิบแปดถึงยี่สิบปี หลายคนไม่เคยอ่านเหมาและไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดแบบเหมาอิสต์ (สัมภาษณ์โดยผู้เขียน, 9 กรกฎาคม 2556, กรุงเทพฯ)

ผู้นำนักศึกษาหลายคนที่เคยโตทางการเมืองก่อน 14 ตุลา และภายหลังระบุตัวเองว่าเป็นคนรุ่น 14 ตุลา ยังคงมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของพลังนักศึกษาที่ประสบความสำเร็จที่เป็นอิสระจากพคท. และถูกบ่มเพาะด้วยแนวคิดทางการเมืองที่หลากหลาย เช่น เสรีนิยมแบบนิยมเจ้า ซ้ายใหม่และประชาธิปไตยสังคมนิยม (เกษียร 2527ก:43 , 2539ก: 78-80; Wedel and Wedel 1987 :152-53) หลายคนยืนยันว่าตนสนับสนุนแนวทางการเมืองระบบรัฐสภา การต่อแพ่ง และอธิปไตยของนักศึกษา ไม่ได้มุ่งเฉพาะแนวทางชนบทและสู้รบ พวกเขาทำงานอื่นคู่ขนานกันไปกับการเคลื่อนไหวขบวนการในชนบทด้วย คือ การเป็นพันธมิตรกับ กระฎุมพีก้าวหน้า สนับสนุนขบวนการแรงงาน และส่งเสริมประชาธิปไตยที่มีการเลือกตั้งและประเด็นสิ่งแวดล้อมต่างๆ (Morell and Chai-anan 1981:159-61) บางครั้งบางครั้งว นักศึกษารุ่น 14 ตุลาที่เป็นสังคมนิยม-เสรีนิยมก็ถูกประณามโดยนักศึกษาที่ซ้ายกว่า โดยเฉพาะรุ่นน้องที่ได้รับการปลูกฝังด้วยแนวคิดเหมาอิสต์หลัง 14 ตุลาและต่อมามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในเหตุการณ์ 6 ตุลา ซึ่งภายหลังถูกเรียกว่าคนรุ่น 6 ตุลา คนรุ่น 14 ตุลาหลายคนถูกรุ่นน้องกล่าวว่าเป็น “ปฏิกริยาเสรีนิยม” “นายทุนน้อย” และ “วีรชนเสรีนิยมอวดอ้างตัวเอง” การถกเถียงกันระหว่างนักศึกษากลุ่มต่างๆ มักจะลงเอยด้วยการสร้างความแปลก

แยกและลดทอนฝ่ายเสรีนิยม และเปิดพื้นที่ให้กับอุดมการณ์พคท. เป็นอุดมการณ์นำของขบวนการนักศึกษาและประชาชน (เกษียร 2539ก:80) (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับคนรุ่น 14 และ 6 ตุลา, ดู เกษียร 2527; อิกานต์ 2555 :84-85; and chapter of this volume).

กล่าวในแง่อุดมการณ์ ความสำเร็จของพคท.ในการยึดกุม บทบาทครอบงำไม่ได้มีแต่เพียงการส่งเสริมแนวคิดเหมาอิดส์และ คอมมิวนิสต์เท่านั้น อุดมการณ์เหมาอิดส์ไม่ได้เบียดขับหรือบดบัง อุดมการณ์อื่นๆ แต่จริงๆ แล้วสนับสนุนและร่วมมือกัน (อิกานต์ 2012:2-3 ; เกษียร 2012) การสร้างกรอบความคิด (framing alignment) เชื่อมแนวคิดเหมาอิดส์กับกระแสความรู้สึก “ชาตินิยม” และนำนักศึกษาไปใกล้ชิดกับพคท.มากขึ้นด้วยความสัมพันธ์ของพคท.กับฝ่ายซ้ายไทยในทศวรรษ 1950 กระบวนการสร้างกรอบโครง (framing process) ผนึกอุดมการณ์ ชาตินิยมและขับเน้นวีรชนฝ่ายซ้ายไทยยุคทศวรรษ 1950.พคท. เน้นการต่อต้านตะวันตกและการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐไทย ซึ่งได้บ่มเพาะในหมู่นักศึกษาก่อน 14 ตุลา (ธงชัย 2537:10) ใน ขณะเดียวกัน พรรคก็เพิ่มเติมให้กับชาตินิยมเดิมที่มีลักษณะกว้างๆ กลายเป็นชาตินิยมใหม่ที่มุ่งต่อต้านจักรพรรดินิยมอเมริกันและ

ส่งเสริมสังคมนิยมสากล โดยเฉพาะการเป็นพันธมิตรกับประเทศ ตะวันออก เช่น จีน (สุธาสัย 2544 :94-101)

การเชิดชูฝ่ายซ้ายไทยในทศวรรษ 1950 ช่วยเชื่อมโยง นักศึกษารุ่นหลังเข้ากับพคท. ในการเข้าสู่ช่วงของการกลายเป็นซ้าย หลังปี 2516 นักศึกษาแสวงหาประวัติศาสตร์ของตนเอง เมื่อกลุ่ม วรรณกรรมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์บังเอิญเจองานของจิตร ภูมิ คัดดีเข้าและเริ่มขุดค้นหางานอื่นๆ ของเขา (Reynolds 1987 : 39) พคท.ก็เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับปัญญาชนฝ่ายซ้ายไทยอย่างตั้งใจ (สมศักดิ์ 2534 :22-34) พคท. มอบต้นฉบับต่างๆ ให้กับนักศึกษา และจัดพิมพ์งานและชีวประวัติของจิตรโดยสำนักพิมพ์ของพรรค (ประจักษ์ 2548: 312- 314; สมศักดิ์ 2547) ในระหว่างปี 2516 ถึง 2519 บทกวี ดนตรี บทวิจารณ์ บทความและงานวิชาการของ จิตร ตลอดจนงานของนักเขียนก้าวหน้าคนอื่นๆ ในยุคทศวรรษ 1950 ได้รับความนิยมในหมู่นักศึกษา (Anderson and Mendiones 1985: , 8; Morell and Chai-anan 1981: 00; Reynolds 1987 :14-16; somsak 1991:22-37) การค้นพบ จิตรและพิมพ์ซ้ำผลงานของเขาทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่าง ทศวรรษ 1950 และช่วงปี 2516-19 ซึ่งช่วยนิยามและเสริมสร้าง จิตสำนึกยุคหลัง 2516ที่กำลังเกิดขึ้น ขณะที่พคท.เป็นสิ่งที่อยู่ ห่างไกล ปัญญาชนยุคทศวรรษ 1950 มีความใกล้ชิดมากกว่าในแง่

ของพื้นเพด้านการศึกษาและอายุ และชีวิตของจิตรพาพวกเขาเข้า
ใกล้การต่อสู้ด้วยอาวุธและพคท.มากขึ้น ถึงแม้ว่าทั้งจิตร ภูมิศักดิ์
หรือปรีดี พนมยงค์ต่างก็ไม่เคยเป็นสมาชิกพรรคตลอดช่วงชีวิตของ
พวกเขาเลยก็ตาม อีกทั้งก็ไม่ได้มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่นกับพรรค
เลย พคท.ก็ทำให้จิตรกลายเป็นสมาชิกพรรคหลังจากเสียชีวิตไป
แล้วเพื่อที่จะผลิตชีวประวัติที่ดีหลังตุลาคม 2516 และใช้
ประโยชน์จากกระแสความนิยมที่มีเพิ่มขึ้นในตัวเขา (Reynolds
1987 : 14-17) ถึงกระนั้น พคท.ก็ประสบความสำเร็จในการสร้าง
ภาพสวยงาม ความเชื่อมโยงและประวัติศาสตร์ที่โยงโย
ระหว่างพคท.และปัญญาชนฝ่ายซ้ายไทยในทศวรรษ 1950 พรรค
วาดภาพบุคคลอย่างจิตรและปรีดีเป็นปัญญาชนฝ่ายซ้ายที่ในที่สุดก็
เห็นด้วยกับแนวทางปฏิวัติของพรรคและเลือกที่จะเข้าร่วมและอุทิศ
ชีวิตให้การต่อสู้ด้วยอาวุธของพคท. (ประจักษ์ 2548: 312-14;
somsak1991) พรรคเผยแพร่ข้อมูลออกมามากขึ้นเรื่อยๆ เกี่ยวกับ
ช่วงเวลาที่อัศนี พลจันทร (นายผี) อยู่กับพคท.ในป่าและความตาย
ของจิตร ภูมิศักดิ์ที่ภูพานที่เป็นเขตที่มั่นหนึ่งของพรรค ต่อมา
นักศึกษาก็มีภาพงดงามมากขึ้นเรื่อยๆ เกี่ยวกับนักปฏิวัติของพคท.
ในป่าและเริ่มเชื่อว่าการปฏิวัติคือหนทางเดียว พอถึงปลายทศวรรษ
1970 บรรดามาร์กซิสต์รุ่นเก่าในประเทศเหล่านี้ก็ค่อนข้างจะ
กลายเป็นอิทธิพลหลักแทนที่ซ้ายใหม่ในระดับสากล จิตร ภูมิศักดิ์

กลายเป็นแบบอย่างของการเป็น “ปัญญาชนนักปฏิวัติ” สำหรับ
นักศึกษาปีกซ้ายในช่วง 2516-19 นักปฏิวัติอย่างอัศนี พลจันทรที่
กลายเป็นนักรบในป่า กลายเป็นตำนาน (สมศักดิ์ 2547)

ต่างจากช่วงก่อน 14 ตุลา ขบวนการนักศึกษาในช่วงปี
2516 ถึง 2519 มีความเป็นเอกภาพและเป็นซ้ายมากขึ้น
ความสำเร็จในเหตุการณ์ 14 ตุลาในการโค่นล้มระบอบเผด็จการ
และก่อให้เกิดสภาพบรรยากาศประชาธิปไตยทำให้เกิดพื้นที่ใหม่
สำหรับการใช้อำนาจและทักษะทางการเมือง นักศึกษามีส่วน
เกี่ยวข้องในการเมืองระบบพรรค การกำหนดนโยบาย สหภาพ
แรงงาน ขบวนการชาวนา กลุ่มสิ่งแวดล้อม เป็นต้น แต่ด้วยความไม่
สมหวังในเวลาต่อมากับรัฐบาลเสรีนิยม ภัยคุกคามจากขบวนการ
ขวาจัด และการเห็นแบบอย่างความสำเร็จของขบวนการฝ่ายซ้าย
ในระดับโลกและในภูมิภาค นักศึกษาจึงมุ่งสู่อุดมการณ์และ
แนวทางการเมืองที่ซ้ายมากขึ้น ด้วยการสนับสนุนและชี้นำอยู่ห่างๆ
จากพคท. ขบวนการนักศึกษามีลักษณะจัดตั้งและเป็นเอกภาพมาก
ขึ้น ในช่วงนี้ ความแตกต่างและความขัดแย้งในหมู่นักศึกษาเริ่ม
ปรากฏ โดยเฉพาะระหว่างคนรุ่น 14 ตุลาที่เสรีนิยมกว่าและคนรุ่น
6 ตุลาที่ค่อนข้างซ้ายแนวทางเหมาอิดส์ ความรุนแรงที่กระทำ
โดยฝ่ายขวาในเหตุการณ์ 6 ตุลาทำให้นักศึกษาเหล่านี้ส่วนใหญ่
ต้องหลบหนีซ่อนตัว และจำนวนมากในที่สุดก็เข้าร่วมการต่อสู้ด้วย
อาวุธกับพคท.

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict R.O'G., and Ruchira Mendiones. 1985. *In the Mirror: Literature and Politics in Siam in the American Era*. Bangkok: Duang Kamol.
- Anderson, Benedict. 1977. Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup. *Bulletin of Concern Asian Scholars* 9 (3):13 – 30.
- Bowie, Katherine. 1997. *Rituals of National Loyalty: An Anthropology of the State and the Village Scout Movement in Thailand*. New York: Columbia University Press.
- Connors, Michael K. 2003. *Democracy and National Identity in Thailand*. London: RoutledgeCurzon
- Haberkorn, Tyrell Caroline. 2007. *States of Transgression: Politics, Violence, and Agrarian Transformation in Northern Thailand*. PhD diss., Cornell University.

- Kanok Wongtrangan. 1981. *Communist Revolutionary Process: A Study of the Communist Party of Thailand*. PhD diss., Johns Hopkins University.
- Morell, David, and Chai-anan Samudavanija. 1981. *Political Conflict in Thailand: Reform, Reaction, Revolution*. Cambridge, MA: Oelgeschlager, Gunn and Hain.
- Morell, David, and Chai-anan Samudavanija. 1981. *Political Conflict in Thailand: Reform, Reaction, Revolution*. Cambridge, MA: Oelgeschlager, Gunn and Hain.
- Prudhisan Jumbala. 1987. Interest and Pressure Groups. In *Government and Politics of Thailand*, edited by Somsakdi Xuto, 11 –67. Singapore: Oxford University Press.
- Reynolds, Craig J. 1987. Jit Poumisak in Thai History. In *Thai Radical Discourse: The Real Face of Thai Feudalism Today*, edited by Craig J. Reynolds, 9–42. Ithaca, NY: Southeast Asia Program, Cornell University

Somsak Jeamteerasakul. 1991. The Communist Movement in Thailand. PhD thesis, Department of Politics, Monash University.

Thongchai Winichakul. 1994. Siam Mapped: A History of the Geo-body of a Nation. Chiang Mai: Silkworm Books.

Wedel, Yuangrat, and Paul Wedel. 1987. Radical Thought, Thai Mind: The Development of Revolutionary Ideas in Thailand. Bangkok: Assumption Business Administration College.

หนังสือภาษาไทย

เกษียร เตชะพีระ. 2527ก. *เส้นทางความคิดของขบวนการนักศึกษาไทยในรอบทศวรรษ๑๔ตุลาฯ: การปฏิวัติกระบวนทัศน์ครั้งที่๑*. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง (2):41-55.

เกษียร เตชะพีระ. 2539ก. *ทำไม 6 ตุลาจึงจำยาก?*. 20 ปี 6 ตุลาคม, 70-74. กรุงเทพฯ : ครบรอบ 2 ปี คณะกรรมการดำเนินการ 6 ตุลา 2519, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษียร เตชะพีระ. 2539ข. *รู้สึกแห่งยุคสมัย. มหาวิทยาลัยของฉัน*, บรรณาธิการ โดย ประจักษ์ ก้องกีรติ, 42-55. กรุงเทพฯ : สำนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เกษียร เตชะพีระ. 2555. *วิจารณ์สมศักดิ์ เจียม: มองต่างมุมซ้ำ 14-6 ตุลาฯ*. เข้าถึงเมื่อ 25 มิถุนายน 2557.

<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=46109026334481&set=p.46109026334481&type=1>.

จรัส ดิษฐาภิชัย. 2546. *ก่อนจะถึง 14 ตุลา: บันทึกความทรงจำเกี่ยวกับพัฒนาการและบทบาทของขบวนการนักศึกษายุคถนนอม-ประภาส*. กรุงเทพฯ: เมฆขาว.

ใจ อึ้งภากรณ์, สุธัชชัย ยิ้มประเสริฐ, และคณะ., 2544. *อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการรวบรวมข้อมูลและบทสัมภาษณ์ผู้อยู่ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519.

ฉันทนา ธัญญะเศรษฐ์. 2530. *ขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย*. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต, ภาควิชาการปกครอง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธิกานต์ ศรีนารา. 2548. *บทความขัดแย้งทางความคิดในขบวนการคอมมิวนิสต์ไทยระหว่างพ.ศ. 2519-2525*. วิทยานิพนธ์

ระดับมหาบัณฑิต, ภาควิชาประวัติศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิกานต์ ศรีนารา. 2556. *ความคิดทางการเมืองของ“ปัญญาชนฝ่าย
ค้าน”ภายหลังการตกต่ำของกระแสคิดสังคมนิยมใน
ประเทศไทย พ.ศ.2524-2534*. วิทยานิพนธ์, ภาควิชา
ประวัติศาสตร์, คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. 2550. *ชีวประวัติธรรมเนียมการปกครองและ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2520*. เอกสาร
หมายเลข 604, รายงานการวิจัยสำหรับกองทุนสนับสนุน
การวิจัย. กรุงเทพฯ : กองทุนสนับสนุนการวิจัย

ประจักษ์ ก้องกีรติ. 2548. *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ:
การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14
ตุลาฯ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชา หุตานุวัตร . 2549. *ความหลังครั้งยุวชนสยาม*. เข้าถึงเมื่อ 2
เมษายน 2552. [http:// www.semsikkha.org/ paca/
index.
php?option=com_content&task=category§ioni
d=6&id=15& Itemid=15](http://www.semsikkha.org/paca/index.php?option=com_content&task=category§ionid=6&id=15&Itemid=15).

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2544. *ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง*. กรุงเทพฯ :
รำลึกเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2547. *ขบวนการ14 ตุลาฯกับพคท..* เข้าถึงเมื่อ
12 ธันวาคม 2552 . [http:// www.thaingo.org/ cgi-
bin/content/ content2/ show.pl? 241](http://www.thaingo.org/cgi-bin/content/content2/show.pl?241).

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2550ก. *กระหู่‘คุณคำคุณ:คุณแอ็ดคาราบาว
เคยเป็นส่วนหนึ่งของพคท.แน่หรือครับ’*. เข้าถึงเมื่อ 4
พฤษภาคม 2552. [http:// weareallhuman2.info/
index.php? showtopic=44 6](http://weareallhuman2.info/index.php?showtopic=446).

สุธรรม แสงประทุม. 2522ก. *บันทึกเลือด6ตุลา*. สยามนิกร, 28
พฤษภาคม, 22- 33.

สุธรรม แสงประทุม. 2522ข. *บันทึกเลือด6 ตุลา*. สยามนิกร, 25
มิถุนายน, 24-28.

สุธรรม แสงประทุม. 2522ค. *บันทึกเลือด6 ตุลา*. สยามนิกร, 4
มิถุนายน, 22-30.

สุธรรม แสงประทุม. 2522ง. *บันทึกเลือด6 ตุลา*. สยามนิกร, 18
มิถุนายน, 24-29.

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. 2544. *เหตุการณ์6ตุลาเกิดขึ้นได้อย่างไร*.

อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง, บรรณาธิการ ใจ
อึ้งภากรณ์, สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ,และคณะ, 6 -162.

∴

กรุงเทพฯ : คณะกรรมการรวบรวมข้อมูลและบทสัมภาษณ์ผู้
อยู่ในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519.

เสน่ห์ จามริก. 2541. *การเมืองไทยกับปฏิวัติตุลาคม*. จาก 14 ถึง 6 ต
ลา, บรรณาธิการ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ อารังศักดิ์ เพชร
เลิศอนันต์, 1-48. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

หนังสือพิมพ์

1. 1 ปีแห่งการปฏิวัติโดยประชาชน. 2517. ประชาชาติ,
17 ตุลาคม, 19-26.
2. ชำนิ ศักดิเศรษฐ์กับนักปราบคอมฯสายอีแร้ง. 2522.
สุอนาคต, 19 ธันวาคม, 12-14.

สัมภาษณ์

1. จรัส ดิษฐาอภิชัย, 15 กุมภาพันธ์ 2550, กรุงเทพฯ.
2. จิรายุทธ สวนพันธ์, 24 กุมภาพันธ์ 2550, กรุงเทพฯ.
3. ชีพ (นามสมมติ), 21 มีนาคม 2550, กรุงเทพฯ.
4. ธงชัย วินิจกุล, กรกฎาคม 2544, กรุงเทพฯ.
5. เป็ด (นามสมมติ), 25 พฤศจิกายน 2549, กรุงเทพฯ.

"6 ตุลา 2519 กับอุดมการณ์คนรุ่นหลัง 6 ตุลา"

ปาฐกถาในงานสัปดาห์รำลึก 36 ปี 6 ตุลา 2519

โดย พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์

6 ตุลาคม 2555 ณ หอประชุมศรีบูรพา

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

(ฉบับปรับปรุง ตุลาคม 2559)

สวัสดิ์ท่านผู้ฟังและคณะจัดงานทุกท่าน

ก่อนจะเข้าเรื่องที่จะพูดในวันนี้ ผมขอกล่าวขอบคุณทาง
คณะผู้จัดที่ให้เกียรติเชิญผมมาพูดในวันนี้ ซึ่งผมตอบรับคำเชิญด้วย
ความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่จะได้มีส่วนในการระลึกถึงเหตุการณ์ 6
ตุลา 2519 ซึ่งในฐานะนักรัฐศาสตร์แล้ว ผมถือว่าเหตุการณ์ดังกล่าว
เป็นเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อทั้ง 1)
พัฒนาการทางการเมือง และ 2) การเมืองเรื่องภูมิปัญญากับ
การเมืองเรื่องวัฒนธรรมธรรมในสังคมไทย และจนถึงวันนี้ก็นับได้
ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นเหตุการณ์ที่เป็นปมปัญหาสำคัญยิ่งต่อ
การอยู่ร่วมกันของสังคมไทยในหลายมิติ ดังที่ได้มีการกล่าวถึงกัน
มาโดยตลอดในทุกๆ ปี

อย่างไรก็ตาม เมื่อแรกเริ่มที่ได้รับคำเชิญนั้น ตัวผมน่าจะได้สร้างความผิดหวังให้กับคณะผู้จัดอยู่มีใช้น้อย เพราะเดิมนั้นชื่อหัวข้อที่ได้รับเชิญก็คือ "6 ตุลา กับอุดมการณ์กรรมกรชาวนา" ซึ่งเป็นหัวข้อที่ผมไม่สามารถที่จะพูดได้ ก็เลยขอเปลี่ยนหัวข้อที่พอจะใกล้เคียงกว่า นั่นก็คือการพูดถึง "ความเชื่อมโยงและไม่เชื่อมโยง" ของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 กับอุดมการณ์ของคนรุ่นหลัง 6 ตุลา ทั้งนี้โดยพยายามที่จะคงเอาไว้ซึ่งความมุ่งหมายเดิมของคณะผู้จัดทั้งในประเด็นของความเชื่อมโยงของเหตุการณ์ และประเด็นเรื่องของ "อุดมการณ์" แต่เปลี่ยนแปลงตัวผู้ที่เป็นองค์ประธานของเรื่อง จากกรรมกร และ ชาวนา มาสู่เรื่องของ "คนรุ่นหลัง 6 ตุลา"

โดยในการพูดในครั้งนี้ ผมจะขอแบ่งการพูดออกเป็นสามส่วนใหญ่ๆ ได้แก่

1. แนวคิดเรื่องอุดมการณ์
2. ปรากฏการณ์ "หลัง 6 ตุลา" รวมทั้ง "คนหลัง 6 ตุลา"
3. การพิจารณาเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ในฐานะของอุดมการณ์และการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องดังกล่าวจากอดีตถึงปัจจุบัน

ส่วนที่หนึ่ง - มติเรื่องอุดมการณ์⁶⁹:

ในการพูดของผมในวันนี้ ผมจำเป็นต้องขอกล่าวถึงการให้คำนิยามของคำว่าอุดมการณ์สักเล็กน้อย ว่าคำๆ นี้มีการใช้ในหลายความหมายด้วยกัน ทั้งในความหมายบวกและความหมายลบ อย่างไรก็ตามที่ดิฉันก่อนที่จะอธิบายเรื่องนี้ต่อไป ผมอยากชี้ให้เห็นว่าเหตุผลหนึ่งที่จำเป็นจะต้องนำเอาเรื่องของอุดมการณ์มาพูดถึงในการรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นก็เพราะมักจะมีการพูดถึงเรื่องของ "เหตุการณ์เดือนตุลา" ซึ่งมักเป็นการพูดถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันระหว่าง 14 ตุลา 2516 มาจนถึง 6 ตุลา 2519 ในฐานะของการเมืองที่กำกับโดยอุดมการณ์ที่ต่างชุดกันไป และมักจะมีข้อโต้เถียงกันเสมอว่า ตกลงการเมืองที่กำกับด้วยอุดมการณ์นั้นเป็นการเมืองที่พึงปรารถนาหรือไม่? อาทิ เป็นการเมืองที่ถูกชักจูงโดยผู้อื่น หรือเป็นการเมืองในอุดมคติของคนรุ่นใดรุ่นหนึ่งและในช่วง

⁶⁹ แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์อุดมการณ์ ผมได้รับแรงบันดาลใจมาจากการงานของ Larrain, Jorge. 1979. The Concept of Ideology. London: Hutchinson. และ Larrain, Jorge. 1991. "Ideology." In A Dictionary of Marxist Thought, edited by Tom Bottomore, Lawrence Harris, V.G. Kiernan, and Ralph Miliband, Second Edition. Oxford: Blackwell, 247-252.

ชีวิตหนึ่งๆ รวมทั้งการตั้งคำถามในแง่ของการเสนอและการวิพากษ์วิจารณ์ถึงอุดมการณ์ที่เหมาะสมกับการเมืองไทยในยุคต่อมา

กล่าวโดยสรุป ผมขอแบ่งเรื่องค่านิยมของอุดมการณ์ออกเป็นสี่ประการเพื่อชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนของความหมายในเรื่องนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เราตั้งหลักในเรื่องของอุดมการณ์อย่างรอบด้านและมีความเข้าใจในเรื่องนี้จากหลากหลายมุมมอง

1. อุดมการณ์ในความหมายบวก เป็นความหมายของชุดความคิดในสังคมใหม่ที่เป็นอิสระจากชุดความคิดทางศาสนา และสังคมศักดินา
2. อุดมการณ์ในความหมายที่ไม่บวกไม่ลบ แต่หมายถึงชุดความคิดที่กำกับการมองโลกและการเปลี่ยนโลกของเรา ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ต่างๆที่เรายึดถือ เช่น อุดมการณ์เสรีนิยม อุดมการณ์ประชาธิปไตย อุดมการณ์อนุรักษนิยม อุดมการณ์สังคมนิยม และอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ แต่หากมองในเรื่องนี้อีกที อุดมการณ์อาจหมายถึงสิ่งที่มีความเป็นบวกมากกว่าลบ ในความหมายว่า คนเราจำเป็นต้องมีบางอย่างยึดถือยึดเหนี่ยวเอาไว้และคงเส้นคงวาทางความคิด มากกว่าพวกที่ไม่มีอุดมการณ์ แต่ในอีกมุมหนึ่ง อุดมการณ์อาจมีความหมายในทางลบมากกว่า

บวก ในความหมายว่า เพราะมีอุดมการณ์จึงมองไม่เห็นความเป็นจริงของสังคมที่อาจไม่ได้สวยหรูเหมือนอย่างที่ฝันเอาไว้ ในแง่นี้ อุดมการณ์อาจหมายถึงสิ่งที่ไม่สามารถเป็นจริงได้ และการมีอุดมการณ์กำกับการกระทำอาจสร้างปัญหาเสียมากกว่า

3. อุดมการณ์อาจหมายถึงสิ่งที่ครอบงำเรา เป็นสิ่งที่หลอกลวงเรา ทั้งจากผู้ที่คิดอุดมการณ์นั้นขึ้นมา หรือจากสภาพทางสังคมที่จำเป็นจะต้องหลอกลวงเรา เพื่อให้เรานั้นสืบสานความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่างต่อไป ในความหมายนี้เราอาจนึกถึงอุดมการณ์ทางการเมืองที่ถูกผลิตจากนักการเมืองหรือกลุ่มทางการเมือง หรือเราอาจหมายถึงอุดมการณ์ในความหมายที่เป็นความจำเป็นในการสืบสานความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อประโยชน์ของคนบางกลุ่มหรือบางชนชั้นก็เป็นไปได้ แต่ทั้งนี้ เราได้หมายความว่า จะไม่มีความเป็นไปได้ในการต่อสู้โค่นล้มหรือทำลาย รวมทั้งต่อรองกับอุดมการณ์เหล่านั้นได้

4. เมื่อเราพูดถึงอุดมการณ์ เราหมายถึงการตั้งคำถามว่าความจริง โดยเฉพาะความจริงที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่าข้อเท็จจริงนั้นอาจจะเป็นอุดมการณ์ก็ได้ นั่นก็คือความจริงหรือการแสวงหาข้อเท็จจริงทำหน้าที่บางอย่าง ยิ่งในวันนี้เราจะยิ่งพบว่าการพูดถึงสิ่งที่เรียกว่า "ความจริงเพื่อความปรองดอง" นั้นกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการแสวงหาความจริงและข้อเท็จจริง ซึ่งอาจ

เป็นไปได้ทั้งที่ว่าความจริงนั้นเป็นข้อเท็จจริงทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนเพื่อนำไปสู่ความปรองดองแต่ก็ปกปิดอีกหลายส่วนเอาไว้

มาจนถึงส่วนนี้ผมก็ขอโทษท่านผู้ฟังที่ได้อภิปรายเรื่องราวของหลักวิชาบางประการเสียจนยืดยาว และบางที่อาจจะดูไม่เกี่ยวกับหัวข้อและบรรยากาศ รวมทั้งความคาดหวังของผู้ฟังมากนัก แต่ผมก็ตั้งใจที่จะชี้ให้ท่านผู้ฟังเข้าใจว่า เมื่อพูดถึงคำว่าอุดมการณ์นั้น คำว่าอุดมการณ์นั้นมีความสลับซับซ้อน ในแง่ของทั้งการวิเคราะห์ และการวิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้น รวมทั้งสิ่งที่มีเสน่ห์อย่างมากของคำว่าอุดมการณ์ก็คือการมีนัยยะของการต่อสู้และปฏิบัติการทางการเมืองอยู่ในนั้นด้วย

หมายความว่า เมื่อพูดถึงอุดมการณ์ไม่ว่าจะในแง่บวกหรือลบ เราก็มักมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างอุดมการณ์ใหม่ๆ ขึ้นมาด้วย ไม่ว่าจะโดยเปิดเผยหรือโดยไม่ได้ตั้งใจ อาทิ การวิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์ หรือวิจารณ์ว่าบางอย่างนั้นเป็นอุดมการณ์หรืออุดมคติมากไป เราก็แฝงนัยยะของอุดมการณ์แบบอื่นๆ อยู่เบื้องหลังอยู่ดี

ส่วนที่สอง - ว่าด้วยเรื่องคนรุ่นหลัง 6 ตุลา

ในส่วนนี้จะว่าด้วยเรื่องของความนิยามความหมายของ "คนรุ่นหลัง 6 ตุลา" ซึ่งมีทั้งนัยยะของความหมายทางประวัติศาสตร์ และความหมายในแง่จิตเชิงทฤษฎีเล็กน้อย

ในแง่ความหมายทางประวัติศาสตร์ คนรุ่นหลัง 6 ตุลา หมายถึงอะไรที่ตรงตัวมากๆ นั่นก็คือคนที่เกิดหลังจากเหตุการณ์ ซึ่งถ้าจะนับว่าเหตุการณ์นั้นเกิดมา 36 ปีแล้ว (40 ปี ในปี 2559) ก็ย่อมหมายถึงว่ามีคนจำนวนมากมายนานาชาติที่ไม่ได้ผ่านเหตุการณ์ในครั้งนั้น

มีพักต้องกล่าวถึงผู้คนที่เกิดอยู่ในยุคนั้นแต่อายุน้อย หรือไม่มีสถานภาพของนักศึกษา หรือผู้ที่มีตำแหน่งแห่งที่ทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่นอยู่ที่กรุงเทพฯ แต่ไม่ได้เข้าร่วม

ในความหมายเชิงทฤษฎีในระดับที่ง่ายที่สุด คนรุ่นหลัง 6 ตุลา ก็คือคนที่เป็ผลผลิตจากการต่อสู้ทางการเมืองและการต่อสู้ทางอุดมการณ์จากเหตุการณ์ในยุคนั้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการต่อสู้ นั้นยังไม่ได้สิ้นสุดลงเสียทีเดียว ดังที่ผู้ที่สนใจในเรื่องดังกล่าวได้พบว่าเรื่องราวของเหตุการณ์ 6 ตุลา นั้นไม่ได้ถูกกลบฝังลงอย่างง่าย ๆ

แต่ขณะเดียวกันเส้นทางการสถาปนาความทรงจำและอุดมการณ์ของเหตุการณ์ 6 ตุลา ก็ยังไม่สามารถกล่าวได้ว่าจะมีทิศทางไปในทางก้าวหน้าหรือทางบวกเสมอไป

ในส่วนนี้จะขอขยายรายละเอียดอยู่สักหน่อย อย่างในกรณีผมเองนั้น ก็เกิดขึ้นมาในครอบครัวของคนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ใน

ปี 2514 และไม่ได้มีความทรงจำใดๆเกี่ยวกับเรื่องเหตุการณ์เดือน
ตุลา ทั้ง 2516 และ 2519

จนถึงระดับมัธยมปลาย สักตอนต้นทศวรรษที่ 2530 ผมมี
โอกาสเริ่มสนใจการศึกษาประวัติศาสตร์การเมือง และเริ่มที่จะ
สนใจเรื่องราวของเหตุการณ์เดือนตุลาเข้าจริงๆก็เมื่อเข้าสู่รั้ว
มหาวิทยาลัยแล้ว

ผมยังจำได้ดีว่าในสมัยที่ผมนั้นเป็นนิสิตระดับปริญญา
บัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น คือในช่วง 2531-2533
งานรำลึกเหตุการณ์เดือนตุลาที่จุฬานั้นเป็นงานที่จัดขึ้นล่วงหน้า
เดือนตุลาจริงๆเป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือน ด้วยเหตุผลที่ได้รับฟังมาว่า
เพราะว่าถ้าจัดในเดือนตุลานั้นจะเป็นช่วงเวลา "ปิดเทอม" ดังนั้น
อาจจะไม่มีคนสนใจมากนัก

อีกทั้งในความรู้สึกของผมเองนั้น หากจะเข้าถึงการระลึก
ถึงเหตุการณ์เดือนตุลาจริงๆแล้ว ก็จะต้องมาเข้าร่วมงานที่
ธรรมศาสตร์ แต่ผมจำรายละเอียดเหตุการณ์ได้ไม่มากนัก

ผมขอยกตัวอย่างความประทับใจในเหตุการณ์การรำลึกใน
ยุคนั้นๆ ซึ่งผมคิดว่าไม่น่าจะเปลี่ยนแปลงไปมากจนถึงช่วงก่อน
2535 นั่นก็คือ การรำลึกถึงเหตุการณ์เดือนตุลานั้นจัดร่วมกันทั้ง
เหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 และ 6 ตุลา 2519 คือมองว่าเป็นเรื่อง
ของ "เหตุการณ์เดือนตุลา" และเนื้อหาของงานนั้นก็จะมีทั้งการ

รำลึกถึงเหตุการณ์ การพยายามพูดถึงการแสวงหาความจริงของ
เหตุการณ์ รวมทั้งมีการนำเสนอบทกวีและการแสดงดนตรีเพื่อชีวิต

และสมัยก่อน 2535ถือว่าเป็นยุคก่อนที่สื่อด้านอื่นๆจะมี
อิทธิพล การหาซื้อสมุดภาพเหตุการณ์ที่บันทึกเรื่องราวซึ่งไม่
สามารถรับรู้ได้จากสื่อสาธารณะ หรือจากตำราเรียน ทำให้รู้สึกว่า
เราได้เข้าถึงความจริงที่ถูกปกปิด และรู้สึกถึงความเลวร้ายของ
ระบอบเผด็จการ โดยเฉพาะการปกครองของทหาร และทัศนคติ
ของทหารต่อการเมือง

แต่กระนั้นก็ตามก็ต้องเน้นย้ำตามความทรงจำว่า การ
ระลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 มักจะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของ
เหตุการณ์ตุลาโดยรวม เหมือนกับเป็นจุดสิ้นสุดของเหตุการณ์ 14
ตุลา 2516 เสียมากกว่าที่จะพูดถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา ในลักษณะ
อื่นๆและใหม่ๆ ดังที่จะพูดถึงในลำดับต่อไป

นอกจากนี้แล้ว สำหรับคนรุ่นใหม่กลุ่มเล็กๆในสมัยนั้น งาน
ระลึกถึงเหตุการณ์ก็เป็นโอกาสที่จะได้มาสะสมหนังสือทฤษฎี
วิพากษ์วิจารณ์สังคม หรือที่เรียกว่าทฤษฎีฝ่ายซ้ายด้วย รวมทั้ง
ชีวประวัติของวีรบุรุษเดือนตุลาอีกหลายคน

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในตัวการรำลึก
เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ซึ่งผมอยากจะกล่าวเพิ่มเติมในช่วงที่สาม
นั้น ในทัศนะของผมก็คือ การกลับมาของ "อดีตคนหกตุลา" ซึ่ง

กลายมาเป็นผู้นำของการเมืองทางภูมิปัญญาทางรัฐศาสตร์และประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทย ทำให้การตั้งคำถามใหม่ๆ กับความรู้และการเมืองของประเทศ และในขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงในแนวคิดทฤษฎีในการเข้าใจและเปลี่ยนแปลงสังคมก็มีความเปลี่ยนแปลงไปมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของแนวคิดด้านมาร์กซิสม์ ซึ่งมีทั้งในส่วนของ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการนำเข้าทฤษฎีใหม่ๆ ที่พ้นไปจากทฤษฎีมาร์กซิสม์ แต่ก็ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการตั้งคำถามสำคัญต่อเรื่องอุดมการณ์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์กษัตริย์นิยม อุดมการณ์ประชาธิปไตย และอุดมการณ์ทุนนิยม

นอกจากนี้แล้วหากเราพิจารณาตัวเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ในของการรำลึกถึงเหตุการณ์นั้นเราก็จะพบว่ามีความเป็นพลวัตรสูงจากในยุคที่ไม่ได้มีการรำลึกถึงเหตุการณ์ (ซึ่งสำหรับประสบการณ์ของผมนั้นอาจจะไม่ได้ชัดเจนมากนัก เพราะในการรับรู้เรื่องราวเมื่อสมัยนั้น คือ 2531 นั้นมีไม่มากนัก) มาจนถึงการรำลึกถึงเหตุการณ์มากขึ้น และมาถึงการตั้งคำถามกับเรื่องราวในระดับอุดมการณ์ของประเทศนี้ จนบางทีผมก็คิดเลยเถิดไปว่า ในด้านหนึ่งการระลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 เองอาจจะไม่สามารถพัฒนาไปได้มากกว่านี้ด้วยเงื่อนไขหลายๆด้านที่เราอาจจะเสี่ยงที่จะพูดจะคิดในวันนี้

แต่ในอีกด้านหนึ่งการต่อสู้ทางอุดมการณ์อันเป็นผลผลิตจากเหตุการณ์ 6 ตุลาเองนั้นอาจทำหน้าที่ใหม่ๆ ที่คาดไม่ถึงสำหรับคนรุ่นใหม่และในสถานการณ์ใหม่ๆ อาทิ การตั้งคำถามถึงความรุนแรงในเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬ 2535 และ เมษา-พฤษภา 2553 เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่าเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นกลายเป็นว่าไม่ใช่เหตุการณ์สุดท้ายที่เกิดความรุนแรงและสูญเสียกับประชาชนและกับทุกฝ่าย (ซึ่งหมายถึงการสูญเสียความชอบธรรมในการครองความคิดในระยะยาวอย่างต่อเนื่องของฝ่ายที่เชื่อว่าตนได้รับชัยชนะในช่วงแรกด้วย) ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วว่ามียีกหลายเหตุการณ์หลังจากนั้นที่ดูจะร่วมสมัยมากกว่า

แต่ทั้งนี้และทั้งนั้นผมก็ยังคิดว่า เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นมีนัยยะสำคัญยิ่งต่อความเข้าใจต่อปรากฏการณ์และการต่อสู้ทางการเมืองจากวันนั้นจนถึงวันนี้

ในอีกด้านหนึ่ง หากจะมองถึงผลผลิตจากการต่อสู้ในเรื่องของความทรงจำของเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 ของคนรุ่นหลัง 6 ตุลาในภาพกว้าง ก็คงไม่อาจจะบอกได้ว่าเป็นไปในลักษณะของการจดจำไม่ได้ 'หรือ' ไม่รับรู้เสียทีเดียว หรืออยู่ในสภาวะที่รับรู้อย่างสลับซับซ้อน อิทธิพลอิทธิพลอย่างที่ปัญญาชน 6 ตุลา ได้ถกเถียงอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง

กล่าวคือ สิ่งที่ปรากฏตัวขึ้นของรูปการณ์จิตสำนึกของ เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นดูราวกับได้กระทำหน้าที่ทาง ประวัติศาสตร์อย่างสมบูรณ์แล้วในยุคของการเริ่มต้นพัฒนา ประชาธิปไตยใหม่หลังจาก 2531 ที่มีรัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีจากการ เลือกตั้ง และแม้จะมีการสะกดหยุดลงไปบ้างในช่วง 2534 ผ่าน การรัฐประหารของ รสช ก็พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในช่วง 2535 ก็ทำให้วิถีการโคจร (trajectories) ของประชาธิปไตย นั้นดูเหมือนจะย้อนกลับได้ยาก แม้ว่าจะต้องเผชิญกับ การ รัฐประหารอีกครั้งในปี 2549 ก็ตาม

การมองของผมที่ว่าเหตุการณ์ 6 ตุลา นั้นถูกจดจำมาบ้าง หมายถึงว่า เหตุการณ์ 6 ตุลาได้หน้าที่ที่สมบูรณ์ในระดับหนึ่งแล้ว นั่นก็คือการเป็นที่มาของประชาธิปไตยในวันนี้ โดยเฉพาะในเรื่อง ของพัฒนาการของประชาธิปไตยครึ่งใบ ซึ่งถือเป็นระบอบการ ปกครองที่เป็นการประนีประนอมอำนาจกันระหว่างอำนาจเผด็จ การทหารและข้าราชการกับพลังประชาธิปไตยในระดับที่เหมาะสม จนแทบจะเป็นฉันทามติในวงการรัฐศาสตร์ในช่วงก่อน 2531 โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับความสำคัญทางการเมืองและ เศรษฐกิจของพลเอกเปรมในยุคนั้น ผ่านนโยบาย 66/23 และ การ กำหนดนโยบายเศรษฐกิจด้วยคณะกรรมการร่วมภาครัฐ-เอกชน

รูปธรรมที่สำคัญที่สนับสนุนข้อเสนอของผม ก็คือ ประสบการณ์ในการเรียนการสอนของผมในคณะรัฐศาสตร์ ซึ่งได้มี โอกาสพูดคุยกับนิสิตนับตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา ก็จะพบกับการ พูดถึง "เหตุการณ์ 16 ตุลา" ในความหมายของการควบรวบเวลา และสถานที่ (ภาษาที่ดัดจริตหน่อย อาจจะหมายถึง time-space compression) ของเหตุการณ์เดือนตุลาทั้งสองเหตุการณ์เข้าไว้ ด้วยกัน ด้วยโครงเรื่องเดียวกัน นั่นก็คือ เป็นเหตุการณ์ต่อต้านเผด็จ การทหาร ที่เกิดจากการลุกฮือขึ้นของนักศึกษา และการล้อมปราบ นักศึกษา แต่สิ่งเหล่านั้นย่อมกลายเป็นอดีต ที่อาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับ โดยตรงกับพวกเขา ซึ่งในแง่หนึ่งเราอาจจะมองได้ว่า แม้ว่าใน รายละเอียดของเหตุการณ์นั้นอาจจะไม่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด และ รูปการณ์จิตสำนึกเช่นนี้อาจไม่ใช่สิ่งที่เป็นความคาดหวังหรือ เป้าหมายของผู้ที่เกี่ยวข้องหรือคนรุ่นตุลา ไปเสียทั้งหมด แต่ผมกลับ รู้สึกว่าในระดับหนึ่ง เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ได้ถูกประทับเข้าไปไว้ ในความทรงจำบางส่วนของคนรุ่นหลัง 6 ตุลา ผ่านการกล่าวถึงใน ตำราเรียน และในความทรงจำในสาธารณะในระดับหนึ่งไปแล้ว แม้ว่าอาจจะไม่ได้เป็นไปในแบบที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง หรือเป็นไป ในแบบที่คนรุ่น 6 ตุลาต้องการไปเสียทั้งหมด

ในอีกมุมหนึ่ง หากมองถึงพัฒนาการของรูปการณ์จิตสำนึก ของขบวนการนักศึกษาในภาพรวมนับตั้งแต่ยุค 2519 เป็นต้นมา

โดยเฉพาะในยุคสมัยนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมา ก็
ใช้ว่าเป็นเรื่องของการลดน้อยถอยลงของขบวนการนักศึกษาเสีย
ทีเดียว หากแต่การเคลื่อนไหวในเรื่องของสิ่งแวดล้อมดูจะมีบทบาท
สำคัญและนำไปสู่การทำความเข้าใจมิติของการเมืองในความหมาย
อื่นๆที่เหนือไปจากเรื่องของรัฐธรรมนูญ อำนาจอธิปไตยและรูปแบบการ
ปกครอง แต่เพียงเท่านั้น นอกจากนี้แล้ว งานวิจัยชิ้นใหม่ๆ อย่าง
งานวิทยานิพนธ์ล่าสุดของ ภาคิโนย ชมสินมัน ที่คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย⁷⁰ เมื่อ 2554 (ขบวนการนักศึกษาไทย :
วิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาไทยในเมืองช่วง
ระหว่าง 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ถึงปี พ.ศ.2531) ก็ชี้ให้เห็นว่า
บทบาทของขบวนการนักศึกษาในเมืองนับจาก 2520 หรือ
นักศึกษาที่ไม่ได้เข้าป่า นั้นก็มีส่วนสำคัญในการประดับประดา
ขบวนการนักศึกษาและต่อรองกับกระบวนการจรรโลง
ประชาธิปไตยนับจากการล้อมปราบเมื่อ 6 ตุลา 2519 และการเข้า
ป่าของแกนนำนักศึกษาจำนวนไม่น้อย)

⁷⁰ ภาคิโนย ชมสินมัน. 2554. ขบวนการนักศึกษาไทย: วิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของ
ขบวนการนักศึกษาไทยในเมืองช่วงระหว่าง 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ถึงปี พ.ศ.2531.
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ผมจึงเห็นว่า ไข้หวัดเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นจะไม่ถูก
จดจำ หรือจดจำได้ลำบาก หากแต่เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ได้ถูก
จดจำไปแล้วในแบบที่ "น้อยที่สุด" ที่จะไม่สร้างปมปัญหาใดๆให้กับ
การดำเนินต่อไปในสังคมในวันนี้เสียมากกว่า โดยเฉพาะยิ่งเมื่อมี
การเสียดเย้ยกันทั่วไปว่า คนในยุคนี้จำนวนหนึ่งที่เคยเป็นศัตรูกัน
ก็สามารถที่จะย้ายซ้ายย้ายข้างกันได้ ดังกรณีของ คุณสมักร หรือ
คุณจำลอง เป็นต้น ก็ยังทำให้การรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519
อยู่ห่างไกลจากเหตุการณ์ในวันนี้มากไปทุกที จนดูเหมือนว่าการไป
รื้อฟื้นเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมามากลับจะยิ่งทำให้การเดินทางของ
สังคมนั้นเป็นไป得太ลำบากในสังคม "ชาตินิยม" และ "สามัคคีนิยม"
อย่างที่เป็นอยู่

รูปธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งในเรื่องของการจดจำ
เหตุการณ์หกตุลา ที่ผมขอเสนอก็คือการตอกหมุดทองไปที่ผนัง
ของตึกหนึ่งของอาคาร สำราญราษฎร์บริรักษ์ หรือตึกหนึ่งของคณะ
รัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในช่วงหลัง 2540 (ในยุคสมัยที่
ศ.ดร. ชัยวัฒน์ คำชู เป็นคณบดี) เพื่อระลึกถึงศิษย์เก่าหนึ่งท่านที่
เสียชีวิตในเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 (หมายถึงคนที่ถูกแขวนคอใน
ภาพ) นั่นก็สามารถเกิดขึ้นได้ และตำแหน่งของหมุดทองนั้นก็อยู่
เทียบเท่าหรือเสมอกับการระลึกถึงศิษย์เก่าสามคนที่เสียชีวิตกับการ
ต่อสู้กับคอมมิวนิสต์

แต่หากดูในรายละเอียดแล้วก็ไม่ได้มีรายละเอียดในการบันทึกที่หมุดว่า ศิษย์เก่าที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นเสียชีวิตนั้นมีรายละเอียดและที่มาในการเสียชีวิตอย่างไร เมื่อเทียบกับรายละเอียดของเหตุการณ์ที่ศิษย์เก่าที่เคยต่อสู้กับคอมมิวนิสต์นั้นเสียชีวิตลง⁷¹

ในอีกด้านหนึ่ง อาจจะเป็นไปได้ว่าการมีที่ทางเล็กๆหรือน้อยที่สุดของเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 ไว้ในเหตุการณ์ "16 ตุลา" นั้นก็ดูจะสอดคล้องกันดีกับภาพรวมทางรัฐศาสตร์ในยุคสมัยทศวรรษที่ 2520 ที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสถาบันทางการเมือง ในความหมายของการกำหนดกฎเกณฑ์ในรัฐธรรมนูญให้พรรคการเมืองในระบบเลือกตั้งนั้นมีบทบาทนำภายใต้ทฤษฎีความทันสมัยทางการเมืองในฐานะเสถียรภาพทางการเมือง และการก่อให้เกิดการร่วมงานระหว่างรัฐและเอกชนในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจภายใต้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจไทยกับเศรษฐกิจโลกภายใต้ทฤษฎี Corporatism ซึ่งทั้งหมดทั้งปวงนั้นเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบค่อยเป็น

⁷¹ ข้อมูลเพิ่มเติมจาก คุณวิภา ความนิ คือการทำหมุดดังกล่าวนั้นต้นคิดคือ รองศาสตราจารย์ ใจ อึ้งภากรณ์ อดีตอาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ อดีตเพื่อนร่วมงานของผม และมีคุณวิภาเป็นคนออกแบบ เพื่อระลึกถึงคุณวิชิตชัย อมรกุล ในการเปิดงานมีการรวบรวมเพื่อนจุฬามาร่วมงานเล็กๆรวมกันสัก 40 คน

ค่อยไป และการวางความสัมพันธ์ทางการเมืองแบบเห็นพ้องต้องกันระหว่างแนวทางประชาธิปไตยจากการเลือกตั้ง และ การพัฒนาทุนนิยม แต่ต้องไม่แตะต้องสถาบันพระมหากษัตริย์และไม่เปลี่ยนแปลงรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจพ้นไปจากแนวทางการพัฒนาประเทศที่เป็นอยู่ (หรือเราอาจจะเรียกว่านี่คือ "ความสมานฉันท์หลัง 6 ตุลา 2519" – "The Great Post - 6 October 1976 Consensus")

ดังนั้นการมีที่ทางขั้นต่ำที่สุดหรือน้อยที่สุดของเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 ในความทรงจำสาธารณะจึงเป็นไปได้ แต่ต้องไม่มากนัก และมีไว้เพื่อเตือนใจถึงสภาวะที่ล้าหน้า และมากเกินไปของการเมืองเชิงอุดมการณ์ที่ไม่เข้าใจ "ความเป็นจริงทางสังคม" ของประเทศ เสียมากกว่าการปฏิเสธเหตุการณ์ในครั้งนั้นเอาเสียเลยหรือจำไม่ได้ - สัมไม่ลง ::

แต่ในขณะเดียวกัน เราก็ต้องไม่ลืมที่จะตั้งคำถามว่าฉันทามติทางการเมือง และเศรษฐกิจหลังหกตลานั้นได้พังทลายลงหลายรอบ และไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพราะเป็นผลจากโลกาภิวัตน์ที่ถือว่าเป็นผลจากภายนอกเท่านั้น ดังที่ได้เห็นจากเงื่อนไขของการต่ออายุราชการของพลเอกเปรมนั้นไม่เป็นที่ยอมรับ รวมทั้งความพยายามในการทำรัฐประหารในยุคพลเอกเปรมถึงสองครั้งที่ผูกโยงกับความขัดแย้งกับราชสำนักของกลุ่มทหารบางกลุ่ม การถูกกดดันให้ลงจาก

ตำแหน่งของพลเอกเปรมจากปัญญาชน วิกฤติเศรษฐกิจ และความพยายามสถานอำนาจของชนชั้นกลางผ่านระบอบปฏิรูปการเมือง แทนการใช้รัฐประหารจนนำมาสู่รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนเมื่อ 2540 รวมทั้งรูปแบบการต่อรองใหม่ๆของขบวนการประชาชนและ กำนันประชาสังคม การเกิดระบอบการเลือกตั้งและประชานิยม สมัยของทักษิณ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่มีผลทำให้ฉันทามติ ของการเมืองและเศรษฐกิจหลัง 6 ตุลาคม นั้นเปลี่ยนแปลงไปไม่ มากก็น้อย

ผมขอย้ำก่อนว่าที่ได้กล่าวมาจนถึงบรรทัดนี้ ก็ไม่ได้ ต้องการจะชี้ว่า สิ่งที่ผมเสนอไปนั้นเป็นความถูกต้องทั้งหมด แต่ ต้องการจะบอกว่าเรามาถึงวันนี้ได้อย่างไร โดยเฉพาะจากมุมมอง ของคนๆหนึ่งที่ไม่ได้ผ่านเหตุการณ์นั้นมาโดยตรง แต่จากวันนี้ไป จนถึงวันข้างหน้า คนแบบผมก็คงจะต้องมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และ เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นก็จะยิ่งดูไกลตัวไปมากขึ้นเรื่อยๆ ใน ด้านหนึ่ง

แต่ในอีกด้านหนึ่ง ในส่วนที่สามซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของการ พุดของผมในวันนี้ ผมคงจะได้อธิบายเพิ่มเติมไปว่า มีประเด็นอะไร ที่เราเรียนรู้จากเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 และการระลึกถึงเหตุการณ์ ดังกล่าวในฐานะการต่อสู้ทางอุดมการณ์มาจนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน

ส่วนที่สาม - เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ในฐานะของอุดมการณ์ และการต่อสู้ทางด้านอุดมการณ์จาก ก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 จนถึงปัจจุบัน

ดังที่ผมได้กล่าวไปแล้วในช่วงต้นในส่วนของความ สลับซับซ้อนของความหมายของคำว่าอุดมการณ์ ผมก็อยากจะตอก ย้ำให้เห็นว่าเมื่อพูดถึง เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 และปรากฏการณ์ คนรุ่นหลัง 6 ตุลา นั้นก็จะพบว่า กระบวนการสร้างความทรงจำ และย้อนรำลึกถึงตัวเหตุการณ์เองไม่ว่าจะด้วยการกล่าวถึง เหตุการณ์ และการจัดงาน รวมทั้งการวิเคราะห์เหตุการณ์นั้นมียุ ยะของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นในความหมายเชิงบวก เชิงลบ หรือนัยยะที่มีความกำกวมกัน แต่กระนั้นก็ตาม ผมอยากจะ หยิบยกเอามิติสำคัญสักสี่มิติมาอภิปรายเพิ่มเติมในวันนี้

และไม่ได้หมายความว่าทั้งหมดนี้ผมคิดขึ้นเอง หากแต่ผม คิดว่าผมได้พยายามทำหน้าที่รวบรวมและบอกเล่าเรื่องราวต่างๆที่ เชื่อมโยงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 เข้ากับ เรื่องของคนรุ่นหลัง 6 ตุลา และความร่วมสมัยของเหตุการณ์ในวันนี้

โดยผมขอเสนอมิติสำคัญในเรื่องการต่อสู้ทางอุดมการณ์ 4 มิติ ซึ่งแม้ว่าจะมีความเชื่อมโยงกัน แต่ก็มีโดดเด่นเป็นตัวเอง ด้วย ได้แก่ 1. ว่าด้วยเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์ประชาธิปไตยและ

ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาธิปไตย 2. ว่าด้วยเรื่องของการ
วิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ 3. ว่าด้วยเรื่องของอนาคตของการ
รำลึกถึงตัวเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 เอง และ 4. ว่าด้วยเรื่อง
บทเรียนของเหตุการณ์และการรำลึกเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 กับ
สถานการณ์ความปรองดองในวันนี้

3.1 ว่าด้วยการทำลายเอกภาพของการรำลึกเหตุการณ์
เดือนตุลากับการตั้งคำถามกับพัฒนาการของประชาธิปไตยไทย

เดิมนั้น เหตุการณ์ เดือนตุลา หรือการจดจำเหตุการณ์
เดือนตุลาของคนรุ่นหลังเดือนตุลานั้นดูเหมือนจะกลายเป็นเรื่องราว
ที่สมบูรณ์แบบในตัวเอง ไม่ว่าจะด้วยการเฉลิมฉลองให้วันที่ 14
ตุลาคม ของทุกปีเป็นวันประชาธิปไตยของชาติ (แม้ว่าจะเรียกว่า
14 ตุลา ประชาธิปไตย) และการเฉลิมฉลองว่าบรรดา "คนเดือน
ตุลา" นั้นได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผยในสังคม
ประชาธิปไตยเลือกตั้ง และการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้อง
ประชาธิปไตยโดยเฉพาะนับจากเหตุการณ์ พฤษภาทมิฬเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม จะพบว่าการต่อสู้เรียกร้องในการรำลึกถึง
เหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ได้นำไปสู่พัฒนาการทางภูมิปัญญาของ
การวิเคราะห์การเมืองและพัฒนาการทางการเมืองที่กว้างขวาง
ลึกซึ้งขึ้นไปจากการเรียกร้องในระดับของการบันทึกเหตุการณ์

ความสูญเสีย (หรือรายชื่อและสมุดภาพ) มาสู่การตั้งคำถามถึง
ลักษณะเฉพาะในทางประวัติศาสตร์ของ "ประชาธิปไตยในแบบ 14
ตุลา 2516" มากกว่าการมองแบบรัฐศาสตร์ในแบบเดิมใน
ความหมายของการลุกฮือขึ้นของประชาชนในการได้มาซึ่ง
ประชาธิปไตยในแบบที่เป็นสากล

กล่าวคือจากเดิมที่การศึกษาลักษณะสำคัญของพัฒนาการ
ประชาธิปไตยในช่วงนั้นตกอยู่ในการศึกษาในแบบที่ว่า
ประชาธิปไตย แบบ 14 ตุลา 2516 นั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้
เนื่องจากเป็นสิ่งที่ผืนกาลเวลา ด้วยว่าเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและ
แข่งทางการเมืองเอาไว้ นับเนื่องจากการพัฒนาเศรษฐกิจของ
ประเทศจากยุคสมัยที่เป็นต้นมา และขณะเดียวกันลักษณะความ
เป็นสากลของประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นเนื่องจากเศรษฐกิจและชนชั้น
ใหม่นั้นก็จำเป็นจะต้องปะทะกับความเป็นลักษณะเฉพาะของ
สังคมไทยที่ไม่สามารถที่จะไปไกลไปกว่านี้ (นั่นคือเป็นสังคมนิยม
และคอมมิวนิสต์ไม่ได้ หรือเลือกตั้งทั้งหมดโดยทันทีไม่ได้) ดังนั้น
ประชาธิปไตยไทยจึงต้องมีลักษณะของสภาวะครึ่งใบและค่อย
เป็นค่อยไป การตั้งคำถามใหม่อ้อนกลับไปต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา
2519 นั้นเริ่มยกระดับจากการอธิบายในแบบเดิม มาสู่ความเข้าใจ
ในลักษณะของความขัดแย้งทางชนชั้น (หรือสภาวะลงแดงหรือโหย

หาความมั่นคงทางการเมืองของบางชนชั้น)⁷² หรือรวมถึงการเริ่มอธิบายถึงชุดความคิดและอุดมการณ์บางประการที่ทำให้การใช้ความรุนแรงในการล้อมปราบประชาชนนั้น "เป็นไปได้" และ "คิดได้" แทนที่จะมองแค่ว่าการใช้ความรุนแรงนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เพราะบ้านเมืองนั้นเกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่เกินไปจากสิ่งที่เป็นสมมุติของสังคม

ดังนั้นจึงพบว่าการตั้งคำถามกับความย้อนแย้งของ "ความเป็นไทย" หรือ "ชาตินิยม" ที่ในทางรัฐศาสตร์เคยมองว่าเป็นพลังเชิงบวกที่หล่อหลอมผู้คนเข้าด้วยกัน ได้กลายเป็นการวิเคราะห์หว่านพลังในทางการทำลายล้างผู้คนในชาติเดียวกันเสียมากกว่า

นอกจากนั้นแล้ว อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาพัฒนาการของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นได้เริ่มตั้งคำถามกับคำอธิบายและความคาดหวังของการเข้ามามีบทบาทเชิงรุกของพระมหากษัตริย์ต่อพัฒนาการประชาธิปไตยก็มีมากขึ้น นับเนื่องมาจากการอธิบายภาพบทบาทสำคัญของพระมหากษัตริย์ในการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองในสมัย 14 ตุลา 2516 และ พฤษภาทมิฬ 2535

⁷² Anderson, Ben. 1977. "Withdrawal Symptoms: Social and Cultural Aspects of the October 6 Coup." Bulletin of Concerned Asian Scholars 9 (3 (July - September)): 13-30.

นับตั้งแต่การมองว่าประชาธิปไตยและการเคลื่อนไหวที่นำไปสู่การได้มาซึ่งประชาธิปไตยในแบบ 14 ตุลา 2516 นั้นไม่สามารถแยกออกจากการผลิตอุดมการณ์ความเชื่อมโยงประชาธิปไตยกับบทบาทเชิงรุกของสถาบันกษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเรียกร้องประชาธิปไตยซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนได้รับจากพระมหากษัตริย์คุณของพระมหากษัตริย์องค์ก่อนๆ รวมทั้งการแต่งตั้งคนดีอย่างอดีตกษัตริย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้มาเป็นนายกรัฐมนตรีและองคมนตรีในระยะต่อมา และการริเริ่มให้เกิดการร่างรัฐธรรมนูญจากกลุ่มตัวแทนที่หลากหลายในสมัย 2517 การตั้งคำถามถึงลักษณะของประชาธิปไตยแบบพิเศษที่ยึดโยงกับพัฒนาการของประวัติศาสตร์ของไทยเองที่เรียกว่า "ประชาธิปไตยแบบราชาชาตินิยม"⁷³ จึงเป็นคำอธิบายที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นกว่าการทำความเข้าใจว่าประชาธิปไตยแบบ 2516 นั้นมีลักษณะสากลแต่ไม่ยั่งยืนจนกว่าจะต้องทำให้เป็นครั้งเฝ้าทุนนิยม (The Post October 1976 Consensus) มาสู่การอธิบายว่า

⁷³ ธงชัย วินิจจะกุล. 2544. "ประวัติศาสตร์ไทยแบบราชาชาตินิยม: จากยุคอาณานิคมอำพรางสู่ราชาชาตินิยมใหม่หรือลัทธิเสด็จพ่อของกระฎุมพีไทยในปัจจุบัน." ศิลปวัฒนธรรม 23 (1 (พฤศจิกายน)): 56-65. และ ประจักษ์ ก้องกีรติ. 2548. และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ : การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชนก่อน 14 ตุลา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประชาธิปไตยแบบ 2516 นั้นไม่ได้มีความเป็นสากลตั้งแต่แรก และพลังเคลื่อนไหวประชาธิปไตยได้ประกอบสร้างความเป็นท้องถิ่น/ความเป็นไทยเข้าไปในการเคลื่อนไหวตั้งแต่แรก

นัยยะสำคัญในส่วนนี้ทำให้เกิดคุณูปการสำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์พัฒนาการของประชาธิปไตยไทย จากสำนักคิดที่มองว่าเหตุการณ์เดือนตุลาทั้งก่อนนั้นเป็นความก้าวหน้าทางประวัติศาสตร์ที่สามารถมองว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องหนึ่งเดียวและสะท้อนซึ่งความก้าวหน้าของสังคมที่สะดุดชงักลงเพราะพลังเผด็จการที่ฝืนกระแส มาสู่การตั้งคำถามถึงปมปัญหาของพัฒนาการของการเคลื่อนไหวประชาธิปไตยของไทย โดยเฉพาะในหมู่ของนักศึกษา-ปัญญาชนนับจากยุคนั้นมาจนถึงยุค "นายกพระราชทาน" เมื่อไม่นานมานี้

ดังนั้นการทำความเข้าใจพัฒนาการประชาธิปไตยของไทย นับจากการย้อนรำลึกและลงหลักปักฐานของประวัติศาสตร์ 6 ตุลา 2519 นั้นจึงทำให้เรามีความเข้าใจที่ซับซ้อนถึงประวัติศาสตร์การเมืองไทยมากขึ้นและไม่มองว่าทิศทางของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์นั้นมีองค์เอกภาพเดียว หากแต่เต็มไปด้วยรอยปริของความเป็นเนื้อเดียวกันมากขึ้น และการมองเช่นนี้ได้กลายเป็น

หนึ่งในสิ่งที่ทำให้ฉันทามติของการเมืองไทยหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 นั้นเปราะบางและพังทลายลง⁷⁴

3.2 ว่าด้วยการปลุกระดม และการเชื่อมโยงพระมหากษัตริย์และสถาบันกษัตริย์กับการเมือง

นอกเหนือจากการกล่าวถึงความคาดหวังในเชิงบวกและการอธิบายบทบาทในเชิงบวกของสถาบันกษัตริย์ในการพัฒนาทางการเมืองไทยหลังจาก 14 ตุลา 2516 แล้ว คงจะหลีกเลี่ยงได้ยากที่จะไม่กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่ "ไบอานุญาตีใช้ความรุนแรง" ของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั่นก็คือการปลุกระดมให้เกิดการมองสถานการณ์และการใช้ความรุนแรงโดยสื่อมวลชน โดยเฉพาะในเหตุการณ์การตีความเรื่องของการ์ณการแสดงละครที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับการจงใจหมิ่นองค์

⁷⁴ งานที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่ไม่สามารถละเลยได้ก็คือ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2544.

ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง : รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลาและ 6 ตุลา. กรุงเทพฯ: 6 ตุลารำลึก.

รัชทายาท รวมทั้งการกล่าวหาว่าผู้ที่มาชุมนุมนั้นไม่ใช่คนไทย และ
ไม่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ⁷⁵

ในรายละเอียดนั้นมีการค้นพบเพิ่มเติมว่าประเด็นเรื่อง
การตัดต่อภาพนั้นไม่ใช่เรื่องหลักเท่ากับการปลุกระดมอย่างต่อเนื่อง
ของทั้งกลไกรัฐและสื่อมวลชนทั้งรูปแบบของวิทยุและสิ่งพิมพ์

อย่างน้อยในระยะ 36 ปีที่ผ่านมาแล้ว แม้ว่าในส่วนของ
คืบความยุติธรรมให้กับผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 นั้นอาจ
ไม่ได้รับการเยียวยาตามความเข้าใจและการปฏิบัติในเรื่องการ
เยียวยาในกรณีอื่นๆในยุคปัจจุบัน แต่อย่างน้อยข้อกล่าวหาในเรื่อง
ของการล้มล้างสถาบันของผู้ชุมนุมเมื่อ 6 ตุลา 19 นั้นก็ได้หายไป
แล้วเป็นส่วนมาก (อย่างน้อยในระดับของการกล่าวหาถึงการเป็น
กองกำลังติดอาวุธ หรือขบวนการจัดตั้งในหมู่ผู้ชุมนุม) และที่สำคัญ
ก็คือการอธิบายถึงบทบาทของกลไกรัฐและสื่อที่ทำการปลุกระดม
จนนำไปสู่ความรุนแรงนั้นก็ไม่สามารถจะถูกปฏิเสธต่อไปได้อีก
ต่อไป แต่คำถามที่ต้องคิดต่อก็คือ เท่าที่ทราบนั้นไม่ได้มีการ
ดำเนินคดีหรือตั้งข้อหาเกี่ยวกับการปลุกระดมและการจัดตั้งกลไกต่างๆ
ของรัฐในการใช้ความรุนแรงกับความคิดเห็นที่แตกต่างในสังคมใน

⁷⁵ ใจ อึ๊งภากรณ์ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ และคณะ. 2544. อาชญากรรมรัฐ ในวิกฤตการ
เปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม
2519.

วันนั้นอย่างเป็นระบบ เมื่อเทียบกับความพยายามในเรื่องของการ
พูดถึงคนที่ถืออาวุธ และดูเหมือนกับการปลุกระดมที่นำไปสู่
ความรุนแรงจะยังสามารถดำเนินต่อไปในสังคมได้จนถึงวันนี้ใน
รูปแบบที่เหมือนเดิม หรือซับซ้อนขึ้นกว่าเดิม

กล่าวให้ชัดขึ้นก็คือ เป็นเรื่องที่ปฏิเสธได้ยากว่าสังคมนั้น
ความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือมีความเห็นที่แตกต่างในระดับที่ไม่ได้
เห็นพ้องต้องกัน หากแต่ความคิดเห็นที่แตกต่างนั้นควรจะได้รับการ
ปฏิบัติอย่างไรก็เป็นเรื่องที่สำคัญที่จะผดุงเอาไว้ซึ่งความชอบธรรม
และเป็นธรรมในสังคม

มาจนถึงวันนี้ นับเนื่องจากเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 มาจนถึง
ความล่าช้าในการดำเนินคดีในหลายคดีที่เกี่ยวข้องกับ พรก. ฉุกเฉิน
ในปัจจุบัน สิ่งที่เราพบก็คือการปลุกระดมในระดับที่โหด หรือ
กล่าวหาผู้อื่นนั้นดูจะเป็นสิ่งที่รับได้ในสังคมไทย เท่าที่ยังอ้างได้ว่า
การกระทำทั้งหมดทำไปเพื่อปกป้องสถาบันหลักของชาติ โดยไม่ได้
เห็นเลยว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะความคิดเห็นที่
แตกต่างกันของประชาชนก็ควรถูกนับเข้าเป็นสถาบันหลักของ
ชาติด้วย

และด้วยเงื่อนไขของการไม่ระงับยับยั้ง หรือระงับซึ่งใจกับ
เงื่อนไขและวิธีการในการใช้ความรุนแรงทางกายภาพและความ
รุนแรงทางภาษากับความคิดเห็นที่แตกต่าง ภายใต้โครงสร้างของ

กฎหมายความมั่นคงและกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพที่บ่อยครั้งอาจส่งผลที่กระทบกระเทือนถึงพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์มากขึ้นนับจากการบริหารจัดการความเห็นต่างที่สร้างความเคลือบแคลงสงสัยให้กับหลายฝ่ายที่มากขึ้นเรื่อยๆ

ย่อมไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า วัฒนธรรมการวิจารณ์และการวิเคราะห์ต่อปรากฏการณ์ทางการเมืองที่หมิ่นเหม่ไปถึงการแตะต้องสถาบันนั้นปรากฏมากขึ้นเรื่อยๆ และแยกออกได้ยากระหว่างความอาฆาตมาดร้าย การวิพากษ์วิจารณ์ตามหลักวิชา และสมัยนิยมของการวิพากษ์วิจารณ์ จนเรื่องทั้งหมดยากที่จะอธิบายว่าตกลงไปเกิดก่อนไข่ หรือไข่เกิดก่อนไก่

3.3 ว่าด้วยอนาคตของเหตุการณ์และการรำลึกถึง 6 ตุลา 2519

ผมไม่แน่ใจว่าการรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 นั้นจะสามารถไปถึงความจริงได้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่แล้วในวันนี้สักเท่าไร หรือกล่าวอีกนัยยะหนึ่ง ผมไม่ได้คิดว่า เรามีกรอบง่าย ๆ ในการมองเรื่องของ 6 ตุลา 19 เหมือนในยุคแรก นั่นก็คือ การปกปิดความจริงกับการเปิดเผยความจริง ทั้งนี้เพราะตัวอย่างกรณีข้อถกเถียงเรื่องของการจัดทำสารคดี 2475 ของโทรทัศน์สาธารณะช่องหนึ่งก็น่าจะเป็นบทเรียนที่สำคัญว่าเราสามารถหาความจริงและ

เล่าเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ได้แค่ไหน และจากมุมของใคร

ผมกำลังพูดถึงบทเรียนของการเปลี่ยนผ่านที่หลีกเลี่ยงได้ยากของการรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ที่ว่า การรำลึกถึง 6 ตุลา 2519 กำลังเข้าไปอยู่ในมือของคนรุ่นหลัง 6 ตุลา มากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า การรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 อาจจะได้ไม่ได้อยู่ในความหมายของชั่วสองชั่ว คือ การปกปิดความจริงของผู้มีอำนาจที่มีชัยชนะในวันที่ 6 ตุลา และการเปิดเผยความจริงมากขึ้นของผู้บริสุทธิ์ในเหตุการณ์ 6 ตุลา หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ ตัวแบบของการเขียนตำรา สร้างอนุสาวรีย์ หอประติมากรรม หรือเอกสารข้อมูลความจริงนั้นอาจไม่ใช่เรื่องทั้งหมดของจุดหมายในการรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา จากวันนี้ไปถึงวันข้างหน้า

ผมกลับเห็นว่าคำถามสำคัญอันหนึ่งของการรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 จากวันนี้จนถึงอนาคตกลับอยู่ที่การสร้างสรรศิลปะในแบบพานิชย์ หรืองานทางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีจุดมุ่งหมายในเชิงพาณิชย์และความบันเทิงของคนหมู่มาก โดยเฉพาะบทบาทของภาพยนตร์และอาจจะไปถึงขั้นละคร ซึ่งตัวเหตุการณ์ 6 ตุลานั้นอาจจะไม่ใช่หัวใจสำคัญของเรื่องราวเท่ากับการกลายเป็น "ฉากหลัง" ของเรื่องมากขึ้นเรื่อยๆ ดังตัวอย่างของภาพยนตร์ไทยในหลายๆ เรื่องที่อ้างอิงถึงตัวเหตุการณ์เดือนตุลาใน

ภาพรวม หรือในความหมายของ "เหตุการณ์ 16 ตุลา" หรือการฉายภาพการอ้างอิงความสยองขวัญของเหตุการณ์เดือนตุลาในฉากของภาพยนตร์สยองขวัญ อย่างมหาวิทยาลัยสยองขวัญ และการฉายภาพความสนุกสนานและตลกกริโรมันตลกที่พัฒนาต่อเนื่องขึ้นมาของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 อย่างกรณี ไฟไล่ใจขึ้นบาน เป็นต้น

ผมจึงมีประเด็นในเรื่องนี้ฝากเอาไว้ในแง่ของการรำลึกถึงเหตุการณ์ในสองเรื่องด้วยกัน หนึ่งก็คือ ผมนึกย้อนกลับไปถึงหน้าที่เดิมของการรำลึกถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ในยุคที่ผมเติบโตขึ้นมา นั่นก็คือ การรำลึกถึงเหตุการณ์ รวมไปถึงการต่อสู้เรื่องของการเรียกร้องความจริงและประชาธิปไตยนั้นแยกไม่ออกกับการสร้างสรรค์และเผยแพร่ทฤษฎีทางสังคมที่ว่าด้วยเรื่องการเปลี่ยนแปลงสังคม และความใฝ่ฝันของเราที่จะมุ่งไปสู่สังคมบางอย่างไปด้วยพร้อมๆกัน

นั่นก็คือเราคงจะต้องพูดถึงทั้งตัวเหตุการณ์ และวิธีการมองเหตุการณ์ หรือไปถึงตัวทฤษฎีที่ว่าด้วยเรื่องของอุดมคติใหม่ๆของสังคมไปพร้อมๆกันในทุกๆครั้งที่เรารำลึกถึงเหตุการณ์ ทั้งในความหมายของการย้อนไปสู่ความเข้าใจที่มีต่ออดีต การทำความเข้าใจปัจจุบัน และการมุ่งไปสู่อนาคต

ผมนึกถึงคนอย่างอาจารย์ป๋วย ที่ท่านเป็นหนึ่งในผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ และผมนึกถึงสิ่งที่ท่านพูดถึงอุดมการณ์ที่

เรียกว่าสันติประชาธรรม ซึ่งผมคิดว่าเป็นแรงบันดาลใจที่สำคัญว่านอกเหนือจากการแสวงหาความจริงแล้ว เราคงต้องแสวงหาตัวแบบที่จะทำให้เราอยู่ร่วมกันได้ด้วย แต่สิ่งเหล่านี้ก็ดูจะห่างไกลจากความเป็นไปได้มากอยู่

สอง คือ ผมคิดว่าหน้าที่ของเหตุการณ์ 6 ตุลา ในการเป็นฉากหลังที่ส่งสารเรื่องอื่นๆต่อไปข้างหน้า ซึ่งอาจมีการอธิบายและตีความแตกต่างกันไปเรื่อยๆ ทั้งที่เคร่งครัดและเอาจริงเอาจังหรือไม่เคร่งครัด ดังในกรณีของภาพยนตร์ต่างๆนั้น ก็เป็นสิ่งที่ดูจะดำเนินสืบไปมากขึ้น และหลีกเลี่ยงได้ยาก และในความเห็นของผม นั่นก็ไม่ควรจะหลีกเลี่ยงแต่อย่างใด หากแต่ควรจะเผชิญหน้าและเปิดเผยความรู้สึกและความเข้าใจของเราที่มีต่อเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 มากขึ้นเรื่อยๆ⁷⁶

⁷⁶ หมายเหตุหลังปาฐกถา: ในช่วงปี 2556 เกิดปรากฏการณ์ของการมีเพจ "มานี มีแซร์" ใน facebook ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่นำไปสู่การตั้งคำถามเรื่องความทรงจำที่มีต่อความรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลา อย่างน่าสนใจและมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือสัญลักษณ์หลักของเหตุการณ์คือภาพที่ล้อเลียน/เลียนแบบ ตัวการ์ตูนจากตำราเรียนในระดับประถมศึกษา 1-6 ของกระทรวงศึกษาธิการ ในช่วง 2521-2537 (โดยที่ตัวละครดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์เหล่านั้นแต่อย่างใด) โดยเพจดังกล่าวนำเอาตัวละครที่ชื่อ มานี และ สุนัขที่ชื่อเจ้าโต มาน่าเสนอใหม่ โดยเน้นที่การใช้เก้าอี้ โดยมานีเป็นผู้ใช้พาดไปทับเจ้าโต อย่างรุนแรง และมีเลือดเจ้าโตสาดออกมา ภายหลังบทสนทนาของทั้งสองฝ่าย ภาพเหล่านี้เป็นภาพที่ทำให้ย้อนระลึกถึงเหตุการณ์ความ

รุนแรง ที่ถูกบันทึกในภาพถ่ายข่าวเหตุการณ์ 6 ตุลา ที่เป็นภาพการพาดเก้าอี้ไปยังศพ นักศึกษาที่ถูกแขวนคอ ซึ่งเป็นภาพข่าวที่ได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ ในปี ค.ศ. 1977 (Bangkok's Nasty Politics by Neal Ulevich, Associated Press)

ที่สำคัญ จะพบว่า สัญลักษณ์ของ “เก้าอี้” นั้นกลายเป็นภาพแทนของความรุนแรงในเหตุการณ์มากขึ้น มากกว่าภาพเลือด ภาพทหาร ภาพตำรวจเล็งปืน ภาพนักศึกษาถูกจับกุม คำถามที่สำคัญก็คือ ภาพเก้าอี้ที่ถูกผลิตซ้ำจากคนรุ่นหลังเดือนตุลานั้น เป็นเพียงภาพที่ไม่เข้าใจเหตุการณ์หกตุลา หรือว่า นี่คือการถ่ายทอดเรื่องราวใหม่ๆที่ต่างไปจากเหตุการณ์ของคู่ขัดแย้งเดิมที่ถูกมองว่าเป็นคู่ขัดแย้งหลัก นั่นก็คือ ทหาร และ นักศึกษา หรือ พลังอนุรักษ กับ พลังก้าวหน้า พลังเผด็จการ กับ พลังประชาธิปไตย มาสู่การจดจำเหตุการณ์ผ่านเพียงเก้าอี้ตัวเดียวที่ทำให้เราเข้าใจภาพอันทรงพลังภาพนั้น ที่มีลักษณะหลักขององค์ประกอบของ photo journalism ที่สำคัญ คือ decisive moment ที่นึกถึงภาพของการที่มีคนที่น่าจะถูกปลุกระดม มาทำร้ายคนอื่น และ ภาพรอยยิ้มของเด็กในภาพที่ยิ้ม ซึ่งมีการขยายความต่อไปกันมากมาย

เรื่องที่จะต้องคิดเพิ่มก็คือ การสร้างความทรงจำใหม่ของคนรุ่นหลังตุลาจากภาพเก้าอี้ เกิดขึ้นในยุคที่การเข้าถึงภาพถ่ายไม่ใช่เรื่องยากเย็นเหมือนยุคแรกๆของการรำลึกถึงเดือนตุลา ที่แม้กระทั่งการพูดถึงและการจดจำผ่านหลักฐานเช่นสมุดภาพนั้น ถูกห้ามและเข้าถึงได้ยาก มาถึงยุคที่การเข้าถึงภาพถ่ายเหล่านี้นั้นเกิดขึ้นง่ายมากจากโลกออนไลน์

ความสำคัญในยุคใหม่นี้จึงไม่น่าใช่เรื่องของความคมชัดของภาพถ่าย หรือ การเข้าถึงภาพถ่ายอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของการสร้างเรื่องราวใหม่ๆให้กับเหตุการณ์ในวันนั้น หรือการเล่นกับเรื่องของความคิดที่ว่า เศษเสี้ยวเดียวของเหตุการณ์คือ เก้าอี้หนึ่งตัว นั้นพาเราไปคิดถึงเรื่องอะไรได้บ้าง และ พาเราพ้นไปจากประเด็นชั่ว/คู่ขัดแย้งไปสู่เรื่องของผู้นรอบตัวในภาพนั้น หรือไปสู่สิ่งที่ยังไม่เคยถูกมอง ถูกนับ และ ถูกให้เรื่องราวได้อย่างไรบ้าง

ตัวอย่างที่สำคัญล่าสุดที่น่าจะนำมาเทียบเคียงได้ ก็คือ ข้อถกเถียงและข้อเสนอดังๆที่คณะนิติราษฎร์นั้นมีต่อปัญญาชนของระบอบรัฐประหาร ซึ่งทำให้เกิดการต่อสู้ทางความคิดของการอธิบายและตีความการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เสียใหม่ด้วยในทางหนึ่งนั้นปัญญาชนของระบอบรัฐประหารก็พยายามอธิบายการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 2475 เพื่อลดทอนข้อกล่าวหาในการทำลายประชาธิปไตยของพวกตน และถ้าย้อนดูดีๆก็จะพบว่าคณะนิติราษฎร์เองก็ไม่ได้ผู้ใดที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเหตุการณ์ 2475 แต่ก็ได้อ้างอิงแรงบันดาลใจหลายประการจากการเคลื่อนไหวเมื่อ 2475 และเอาเข้าจริงคณะนิติราษฎร์นั้นก็เกิดหลังพวกที่ขบถอ้างอิง-ตีความ 2475 ในแง่ลดทอนเหตุการณ์ไปว่าเป็นการรัฐประหารไม่ต่างจากเหตุการณ์รัฐประหารอื่นๆเสียด้วยซ้ำ

พูดง่ายก็คือ หนึ่งในแรงบันดาลใจที่สำคัญของการพูดถึงเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ที่เรายังไม่ได้พูดถึงก็คือเรื่องพื้นฐานสุดๆก็คือ สิทธิที่จะชุมนุมโดยสงบ สิทธิที่จะเห็นต่าง สิทธิที่จะต่อต้านเผด็จการ และการไม่ถูกล้อมปราบหรือถูกอธิบายด้วยสถานะของความเป็นอื่น หรือศัตรูของชาติ

เรื่องนี้ก็สำคัญไม่น้อยไปกว่าการค้นหาคำความจริงว่าใครอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์สังเฆาประชาชน และนอกจากนั้นสิ่งที่เหตุการณ์ 6 ตุลาได้ฝากทิ้งไว้ให้เราด้วยดังที่มีการพูดถึงในปีก่อนๆ โดยเฉพาะ

ปาฐกถาของ ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์ก็คือเรื่องของทัศนคติของเรา หรือของสังคมที่มีต่อความรุนแรง⁷⁷

3.4 บทเรียนของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ถึงปรากฏการณ์ ประองตองธิปไตย 2555

หนึ่งในปรากฏการณ์สำคัญของยุคสมัยนี้ก็คือการพูดถึง การค้นหาความจริงเพื่อความปรองดอง ซึ่งอาจจะดูแตกต่างไปจาก การเรียกร้องหาความจริงจากเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่ ผ่านมาในอดีต ซึ่งมักจะเสนอเรื่องของความจริงเพื่อความยุติธรรม หรือการเดินทางไปสู่ความปรองดองโดยไม่ต้องพูดถึงความจริง แล้วปล่อยให้ความจริงนั้นถูกประกอบสร้างจากส่วนต่างๆของสังคม ที่หลากหลาย และเดินทางไปตามยะถากรรมของมันเอง ซึ่งทั้งสอง สิ่งนี้เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญทั้งเกิดไปพร้อมๆกันของเหตุการณ์ หลัง 6 ตุลา 2519

ในอีกด้านหนึ่ง กระบวนเคลื่อนไหวในแง่ของการทวงคืน ความทรงจำของเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 เองนั้นในบางส่วนก็ ก้าวหน้าไปจนถึงขั้นของการตั้งคำถามว่า อะไรคือสิ่งที่ถูกทำให้ลืม

⁷⁷ ศิโรตม์ คล้ามไพบูลย์. 2553. "ความรุนแรงและอำนาจรัฐ" ปาฐกถาในกิจกรรม 34 ปี 6 ตุลา เมื่อ 6 ตุลาคม 2553 ณ ห้อง จิตติ ดิงคภักดิ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อะไรคือสิ่งที่ถูกจดจำ และอะไรคือสิ่งที่ยังอิหลักอิเหลื่อในการจำ และสภาวะของการจำไม่ได้ ลืมไม่ลง แต่สิ่งเหล่านี้ก็ดูจะล่าช้าและ เป็นคนละเรื่องกับกรอบการคิดใหม่ขงเรื่องความปรองดองและ การเยียวยาที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบันจากเหตุการณ์ เมษา- พฤษภาคม 2553

ผมกลับรู้สึกที่ว่าบทเรียนสำคัญของเหตุการณ์ 6 ตุลา ก็ คือ แม้ว่าความยุติธรรม ความเยียวยาและความปรองดองของ เหตุการณ์นั้นยังไม่บังเกิดและทำท่าจะแก่ชราไปด้วยตัวของมันเอง แต่การที่ไม่มีความจริงหนึ่งเดียวที่เห็นพ้องต้องกันกลับทำให้ความอิ ลักอิเหลื่อต่างๆนั้นมีชีวิตของมันต่อไปในแบบที่เป็นอยู่ แต่ก็เป็น ความอิหลักอิเหลื่อที่ประหลาดนั่นก็คือ ทำให้เกิดการอ้างอิงว่าเราไม่ อยากให้บ้านเมืองกลับเข้าสู่สิ่งนั้นอีก แต่เอาเข้าจริงโครงสร้างที่จะ ไม่ทำให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นอีกนั้นไม่ได้มีการแก้ไขอะไรไปมากนัก โดยเฉพาะเรื่องที่ผมพูดไปแล้วคือ ทัศนคติที่มีต่อความเห็นต่าง ทัศนคติที่มีต่อความรุนแรงและใบอนุญาตในการใช้ความรุนแรง รวมถึงความเชื่อมั่นว่าการทำรัฐประหารนั้นเป็นวิธีที่จำเป็นในการ แก้ปัญหาความไม่สงบทางการเมือง

ผมไม่เชื่อว่าเราสามารถสร้างความจริงชุดเดียวที่เห็น ตรงกันได้ภายหลังความรุนแรงทางการเมือง โดยเฉพาะการสร้าง อภิมหาคำอธิบายถึงที่มาของเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความรุนแรงทาง

การเมือง เพราะสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับกรอบคิด และจุดยืนทาง
ทฤษฎีและผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของผู้คน

แต่สิ่งที่สามารถทำได้ก็คือการยืนยันหลักการที่จะต้องอยู่
ร่วมกันภายใต้กฎกติกาบางอย่างที่เคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
และการไม่ปกครองด้วยข้อยกเว้นเสียมากกว่าการมองว่าหน้าที่ของ
ตนคือการกล่าวว่าทุกฝ่ายก็มีส่วนผิด ผมกลับรู้สึกว่หน้าที่
สำคัญของการสร้างความจริงเพื่อการปรองดองหรือเพื่อความ
ปรองดองนั้นก็คือการยืนยันหลักการว่าทุกเรื่องราวที่คลั่งแคล้งใจ
นั้นจะต้องนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและกดดันนำหลักฐานมา
เปิดเผยด้วยหลักการที่ว่าไม่ให้มีใครได้รับข้อยกเว้นในการไม่ถูก
กล่าวหาและดำเนินคดีที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย มากกว่ามานั่งอธิบาย
ว่าทุกฝ่ายมีส่วนผิด ส่วนเรื่องการเยียวยาเบื้องต้นที่ทำอยู่นั้นผมคิด
ว่ากระบวนการที่ดำเนินอยู่นั้นเป็นสิ่งที่น่าชมเชยยกย่อง

กล่าวโดยสรุป โจทย์ข้อใหญ่จากวันที่ 6 ตุลา 2519 มา
จนถึง 6 ตุลา 2555 สำหรับผมจึงยังอยู่ที่บรรยากาศของความรู้สึก
ที่ว่าเมื่อความรุนแรงทางการเมืองกำลังจะเกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกกล่าวหา
ว่าเห็นต่าง บ้านเมืองก็ไม่ได้มีกลไกใดๆที่จะป้องกันไม่ให้ความ
รุนแรงเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะโจทย์เดิมๆของการชุมนุมโดยสงบก็ยัง
ถูกให้ภาพจากข้อกล่าวหาและกลไกจำนวนมากที่ไม่สามารถลด
ความรุนแรงได้เลยทั้งจากของรัฐเองและของภาคส่วนอื่นๆทั้งที่มี

เจตนาไม่ดีในการเอาชนะทางอำนาจ และทั้งที่เจตนาดีแต่ไม่เข้าใจ
เงื่อนไขพื้นฐานในหลายๆข้อ และย้อนกลับไปคิดว่าสุดท้ายเรายัง
ไม่พ้นที่จะกล่าวถึงเรื่องของอุดมการณ์อยู่ดี

และเราควรจะต้องพูดถึงอุดมการณ์ในลักษณะที่ซับซ้อนและ
เข้าอกเข้าใจและระมัดระวังมากขึ้น กว่าการมองว่าอุดมการณ์นั้น
จะมีแต่ผลบวกหรือมีแต่ผลลบเท่านั้น หรืออุดมการณ์ของเรา
เท่านั้นที่ถูกต้อง

ผมจึงอยากจะจบการปาฐกถาในวันนี้ลงแต่เพียงเท่านี้ และ
ขอขอบคุณทุกท่านที่รับฟังมาจนจบครับ (เสียงตบมือ)

ตอนที่ 5

รำลึกวีรชนเดือนตุลา

บทความคัดสรรในวาระครบรอบสี่สิบปี
เหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

รำลึก 6 ตุลา 2519 แต่ "วิชิตชัย อมรกุล"

พิชิต ลิขิตกิจสมบูรณ์

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความนี้ เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อเดือนตุลาคม 2543 และได้นำมาแก้ไขปรับปรุงเผยแพร่อีกครั้งในโอกาสครบรอบ 38 ปีวันที่ 6 ตุลาคม 2557

วิชิตชัย อมรกุล...ชื่อนี้อาจไม่คุ้นหูผู้คนเลยสักนิด เป็นใครบางคนที่สังคมไทยไม่รู้จัก แต่สำหรับศิษย์เก่าชาวเดือนตุลาคม ชื่อนี้คุ้นหูอย่างยิ่ง เป็นชื่อที่ตราตรึงอยู่ในหัวใจและความทรงจำมิเสื่อมเลือน

วิชิตชัยเป็นบุตรคนโตตระกูลอมรกุลแห่งจังหวัดอุบลราชธานี แม้เขาจะมาจากต่างจังหวัดไกลถึงสุดแดนอีสาน แต่เขามีอะไรบางอย่างที่พิเศษยิ่งกว่าเด็กวัยเดียวกัน เขาเป็นผู้ใหญ่เกินตัวมาตั้งแต่เล็ก เป็นเด็กฉลาด สุขุม เรียนดีเยี่ยม ขยันขันแข็ง มีความรับผิดชอบ รักเพื่อน รักครอบครัว รักทุกคนที่อยู่รอบข้าง และมีรอยยิ้มอ่อนโยนบนใบหน้าอยู่เป็นนิตย์ วิชิตชัยสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยปี 2518 และด้วยความเฉลียวฉลาด พุ่มเพ เขาได้เข้ามาเป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สำเร็จ

ท่ามกลางความปลาบปลื้มของบิดามารดาและญาติพี่น้อง ... วิจิตชัย
ได้เป็นหนึ่งในชาวสิงห์ดำรุ่นที่ 28

นอกจากการเรียนที่มีผลคะแนนยอดเยี่ยมทุกวิชาตั้งแต่
ภาคการศึกษาแรกของปี 2518 วิจิตชัยยังได้เป็นนักกีฬาประจำทีม
ฟุตบอลของคณะรัฐศาสตร์ด้วยร่างกายที่แข็งแรงว่องไวและ
ปฏิภาณไหวพริบที่ดีเลิศ ในฐานะนักกีฬาตัวจริงของคณะ เขา
ฝึกซ้อมอย่างรับผิดชอบ ตรงตามนัด และไม่รู้จัดเหน็ดเหนื่อย

ปี 2518 นั้นเป็นเวลาเพียงสองปีหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม
2516 มหาวิทยาลัยได้กลายเป็นดินแดนแห่งเสรีภาพ เป็นโรงบ่ม
เพาะความคิดประชาธิปไตย และเป็นฐานแห่งการต่อสู้ของคนหนุ่ม
สาวรุ่นใหม่ที่ยึดชาติ รักประชาธิปไตย และความเป็นธรรมทาง
สังคม ด้วยพื้นฐานเดิมที่เป็นคนเฉลียวฉลาด ตื่นตัว รักเพื่อน รัก
สังคม และรักความเป็นธรรมอยู่แล้ว วิจิตชัยจึงกระโจนเข้าสู่กระแส
คลื่นประชาธิปไตยในเวลานั้นอย่างไม่ลังเลเหมือนกับคนหนุ่มสาว
รุ่นเดียวกันจำนวนมาก เขาร่วมเคลื่อนไหวขับไล่ฐานทัพอเมริกาใน
ประเทศไทย สนับสนุนขบวนการชาวลาวที่เข้ามาเรียกร้องความเป็น
ธรรมในกรุงเทพฯ ช่วยเหลือกรรมการคนงานที่ต่อสู้เพื่อค่าแรงและ
สวัสดิการอันชอบธรรม

ความหวังอันเต็มเปี่ยมในหัวใจของวิจิตชัยคือสังคมไทยที่มี
เสรีภาพ เป็นประชาธิปไตยให้ความเป็นธรรม และความอยู่ดีกินดี

แก้มวลงพี่น้องทุกหมู่เหล่าโดยไม่แยกเชื้อชาติ ศาสนาหรือชนชั้น
แม้ว่าเขาจะมีภารกิจเพื่อสังคมเต็มมือ แต่เขาก็กังเรียนอย่าง
สม่ำเสมอ มีผลการเรียนดีเยี่ยมโดยตลอด และยังคงฝึกซ้อมลงแข่ง
ฟุตบอลให้แก่คณะรัฐศาสตร์อย่างครบถ้วน อีกทั้งความรักเอื้ออาทร
ของเขาที่มีต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียนเพื่อนร่วมทีมฟุตบอล และเพื่อน
ร่วมกิจกรรม วิจิตชัยจึงเป็นที่รู้จักและที่รักของทุกคน

แต่วิจิตชัยและเพื่อนๆ นิสิตนักศึกษา กลับเป็นที่เกลียดชัง
เคียดแค้นของผู้มีอำนาจที่สูญเสียผลประโยชน์ กลุ่มขวาจัดได้รวม
กำลังกันใช้กลอุบายสกปรกน่านับการใช้สื่อมวลชนบางส่วน
โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือสถานีวิทยุยานเกราะ ทำการกระพือข่าวลือ
และข้อมูลเท็จ ใส่ร้ายป้ายสีวิจิตชัยและเพื่อนให้เป็น "พวกบ่อน
ทำลายชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์" เป็น "คอมมิวนิสต์"
"พวกขายชาติ" กระทั่ง "ไม่ใช่คนไทย" แต่เป็น "พวกต่างชาติ เป็น
ญวน" กระทั่งประกาศผ่านวิทยุยานเกราะอย่างเปิดเผยว่า จะฆ่า
นักศึกษาจำนวนถึงสามหมื่นคน "เพื่อปกป้องชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์"

พวกเขาวจัดลงมือเช่นฆ่าอย่างไม่ปราณี พวกเขาลอบฆ่าผู้นำขบวนการ
ชาวลาวหลายสิบคนทั่วประเทศภายในเวลาไม่กี่เดือน ลอบสังหารฆ่า
ผู้นำกรรมกร คนงาน ลอบฆ่าผู้นำนักศึกษาและอาจารย์
มหาวิทยาลัย ... ศพแล้วศพเล่า กลุ่มกระต๊องแดงอันเป็นกลุ่ม

อันธพาลการเมืองถึงกับย่ำใจ รวมกำลังบุกเข้ายิงถล่มและเผา
ทำลายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเดือนสิงหาคม 2518

พวกเขาจัดเริ่มลงมือตามแผน "ยุทธการฆ่านกพิราบ" ด้วยการ
การนำเอาจอมพลถนอม กิตติขจร กลับเข้ามาประเทศไทยเมื่อวันที่
19 กันยายน ๒๕๑๙ ในคราบของสามเณร เข้าพักและอุปสมบทที่
วัดบวรนิเวศวิหาร โดยอ้างว่าเข้ามาเยี่ยมบิดาที่กำลังป่วยหนัก และ
เมื่อนิสิตนักศึกษาประชาชนเคลื่อนไหวคัดค้านการกลับมาของจอม
พลถนอม พวกเขาจัดก็ตอกย้ำความโกรธของประชาชน ด้วยการ
ฆ่าแขวนคอสมาชิกแนวร่วมประชาชนสองคนที่จังหวัดนครปฐม
เป็นภาพสองคนถูกซ้อมและแขวนคอตายอย่างทารุณตรงประตู
เหล็ก ตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ

นิสิตนักศึกษา ประชาชน จึงถึงจุดสุดท้ายของความอด
กลั้น และระดมพลชุมนุมต่อต้านจอมพลถนอมในบริเวณ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม 2519 อีกทั้งจัดการ
แสดงละครกลางแจ้งเรื่องการฆ่าแขวนคอสองศพที่นครปฐม
แต่อนิจจา ภาพถ่ายการแสดงละครฆ่าแขวนคอในครั้งนั้น ได้ถูก
นำไปตัดแปลงให้กลายเป็นภาพแขวนคอบุคคลระดับสูงขึ้น ตีพิมพ์
ในหน้าหนังสือพิมพ์บางฉบับ และได้กลายเป็นเครื่องมือของพวกเขา
ฝ่ายขวาจัดใช้ปลุกระดมความเกลียดชังนิสิตนักศึกษาระดมกำลัง
กระหึ่มแดง ลูกเสือชาวบ้าน และกลุ่มนวพล ประกอบกับกองกำลัง

ตำรวจนครบาล ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจพลร่ม และตำรวจ
หน่วยปฏิบัติการพิเศษ ซึ่งล้วนติดอาวุธปืนกลหนักเบา เครื่องยิงลูก
ระเบิด กระทั่งปืนต่อสู้รถถังและปืนไรเฟิลแรงสะท้อน รวมศูนย์เข้าปิด
ล้อมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในกลางดึกคืนวันที่ 5 ตุลาคม ทั้งที่
นิสิตนักศึกษาที่ถูกปิดล้อมมีเพียงสองมือเปล่าที่ปราศจากอาวุธใดๆ
ช่วงเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ฝ่ายปิดล้อมเริ่มใช้อาวุธทั้งหนักเบา
ยิงถล่มเข้ามาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถี่ยิบรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที
กระทั่งถึงช่วงสายก็กลายเป็นการยิงถล่มอย่างบ้าเลือดเมามัน นิสิต
นักศึกษาบางส่วนเริ่มหาทางหลบหนี คนที่ถูกจับได้ก็ถูกทรมาน ถูก
ยิงทิ้ง ถูกฆ่าอย่างทารุณกลางถนน ต่อหน้าสายตาผู้คนที่ยังดู บาง
คนถูกจับแขวนคอไต่ต้นไม้แล้วเอาท่อนไม้ แก้วอีเหล็ก ระดมตีอย่าง
บ้าคลั่ง บางคนถูกเอาลิ้นตอกอก ถูกราดน้ำมัน หรือเอายางรถวาง
ทับแล้วจุดไฟเผาทั้งเป็น นักศึกษาหญิงถูกฆ่า แล้วเอาท่อนไม้
กระแทกใส่ช่องคลอด ฯลฯ

วิจิตชัย อมรกุล เข้าร่วมการต่อสู้ที่มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ครั้งนี้ตั้งแต่ต้น และด้วยความเป็นนักกีฬาที่มีร่างกาย
แข็งแรงปราดเปรียว เขาจึงอาสาเข้าประจำหน่วยรักษาความ
ปลอดภัยแนวหน้าสุดเฉกเช่นทุกครั้งที่ผ่านมา วิจิตชัยทำหน้าที่
อย่างถึงที่สุด ทั้งหมอบ ทั้งวิ่งฝ่าท่ากระสุนเข้าช่วยเพื่อนๆ ที่
บาดเจ็บคนแล้วคนเล่า แต่...ขณะที่วิจิตชัยวิ่งเข้าไปช่วยเพื่อนอีกคน

ที่ถูกยิงล้มคว่ำอยู่ตรงหน้าประตูใหญ่ ตัวเขาทรุดฮวบลงทันที ...
อนิจจา วิจิตชัย ถูกยิงด้วยปืนเอ็ม 16 เข้าที่ท้อง กระสุนทะลุหลัง
เลือดสาดกระเซ็นเต็มพื้นซีเมนต์ กลุ่มกระต๊อแดง ลูกเสือชาวบ้าน
และนวลพลที่กระหายเลือดสุดขีด พากันเข้ารุมทั้งวิจิตชัย เอาเชือก
เข้าผูกคอ ลากเอาร่างของเขาไปตามพื้นแล้วเอาท่อนไม้ เก้าอี้เหล็ก
ฟาดซ้ำไม่นับครั้งอย่างเมามัน จากนั้นก็เอาเชือกคล้องเข้ากับกิ่งไม้
กระตุกดึงเอาร่างของเขาขึ้นไปแขวนคอห้อยอยู่กับกิ่งไม้ใหญ่ ถึง
กระนั้นก็ยังมิหนำใจ ยังใช้ท่อนไม้ เก้าอี้เหล็ก ฟาดซ้ำอีกนับครั้งไม่
ถ้วน พร้อมคำก่นด่าอย่างหยาบคายไม่หยุดปาก ทั้งหมดนี้ต่อหน้า
ฝูงชนที่มุงดูแน่นขนัด และต่อหน้ากองกำลังตำรวจผู้พิทักษ์
สันติราษฎร์ไทย ที่กำลังปิดล้อมยิงถล่มนักศึกษาที่อยู่ภายใน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คุณพ่อของวิจิตชัย เร่งรถเดินทางจากอุบลราชธานีเข้า
กรุงเทพฯ ตั้งแต่เหตุการณ์เริ่มส่อเค้าความรุนแรง แต่ไม่พบลูกชาย
ที่รัก เพราะวิจิตชัยไปประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่
ต้นเสียแล้ว หลังจากการเข่นฆ่าสังหารหมู่ในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม คุณ
พ่อก็ออกค้นหาลูกชายที่โรงเรียนตำรวจบางเขน ซึ่งเป็นที่คุมขังนิสิต
นักศึกษากว่า 3,000 คน ที่ถูกจับกุมในวันนั้น แต่ก็ไม่พบชื่อวิจิตชัย
อมรกุล แต่อย่างไร คุณพ่อจึงหันไปค้นหาลูกชายตามห้องผู้บาดเจ็บ
ในโรงพยาบาลทั่วกรุงเทพฯ แต่ก็ไม่พบแม้แต่เงาร่างของลูกชาย

ด้วยหัวใจที่เจ็บปวดและพรันพริ้ง คุณพ่อตัดสินใจเข้าดูศพ
ผู้เสียชีวิต ดูแม้แต่ศพที่เหลวแหลกเพราะถูกทารุณกรรมสุดป่าเถื่อน
หลายสิบศพ แต่ก็หาไม่พบอีก...ดูเหมือนความหวังที่จะพบลูกชาย
สุดที่รักจะเลื่อนรางเต็มที

เพื่อนสนิทของวิจิตชัย ซึ่งเป็นนิสิตรัฐศาสตร์และเป็น
นักกีฬาในทีมเดียวกันอาสาช่วยคุณพ่อดูศพอีกรอบ ในที่สุด เพื่อนก็
มาหยุดอยู่ที่ร่างหนึ่ง ใบหน้าเหลวและ มีเชือกผูกที่คอ มีกระดูกสันป็น
ที่ท้อง และร่างกายแหลกซ้ำ เพื่อนสังเกตเห็นร่างนั้นใส่รองเท้ากีฬา
ที่ชำรุดและมีรอยซ่อมแซม ... นั่นมันรองเท้ากีฬาคุโปรตของวิจิตชัย
... คุณพ่อเข่าอ่อน น้ำตาพรingsพรูออกมาอย่างหมดกลั้น

ครอบครัวจัดงานทำบุญศพอย่างเรียบง่าย ให้แก่วิจิตชัยที่วัด
ธาตุทอง เพื่อนนิสิตนักศึกษามากrabศพกันเพียงประปราย เพราะ
บางส่วนถูกจับกุมคุมขัง และบางส่วนกำลังหลบหนีเอาชีวิตรอดจาก
การตามล่าของรัฐ เพื่อนอีกคนของวิจิตชัยซึ่งถูกซ้อมถูกจับกุมใน
เช้าวันที่ 6 ตุลาคม และได้รับการประกันตัว พาร่างและใบหน้าอัน
บอบช้ำมากrabศพเพื่อน แต่ก็มีอาการล้นน้ำตาเอาไว้ได้ นั่งลง
ร้องไห้คร่ำครวญอย่างเจ็บปวดที่สุดหน้าโลงศพนั่นเอง

คุณพ่อของวิจิตชัยหัวใจแหลกสลาย นั่งซึม น้ำตาลอยอยู่ที่
แก้ม ปรา่ถามผู้คนที่มางานศพ...

"วิชิตชัย...ลูกชายผม ... คนหนุ่มหน้าตาดีที่สุดในละแวกบ้าน ... เขาถูกกระทำ จนแม้แต่ผมผู้เป็นพ่อยังจำเขาไม่ได้เมื่อไปเห็นหน้าเขาที่โรงพยาบาล ..."

"ลูกชายผม... คนหนุ่มมองโลกในแง่ดี รักเพื่อน รักครอบครัว และรักชาติ เรียนเก่งและมีอนาคตยาวไกล ... เขามีความผิดอะไรหรือ ถึงต้องกระทำกับเขาอย่างป่าเถื่อนถึงเพียงนี้ ..."

คำถามของคุณพ่อวิชิตชัยยังดังก้องอยู่ในศาลาสวดศพ วัดธาตุทอง โดยไม่มีคำตอบตราบนานับดับนี้

ที่มา : จุลสาร “ตุลาชน ตุลาชัย” ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 (ตุลาคม 2543)
หน้า 48-53

รำลึก...วีรชนจุฬาฯ กลางป่าเขา

สุรชาติ บำรุงสุข

“กางปีก	หลีกบิน	จากเมือง
เจ้านก	สี่เหลื่อง	จากไป
เจ้าบิน	ไปสู่	เสรี
บัดนี้	เจ้าชี	วาวาย...”

เพลงนกสี่เหลื่อง

วงคาราวาน

เหตุการณ์การล้อมปราบและการสังหารหมู่ที่ท้องสนามหลวงและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เดินทางผ่านกาลเวลามาแล้วถึง 40 ปี และเป็น 40 ปีที่คนส่วนหนึ่งตกหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์ไทย หลังเหตุการณ์ในวันที่ 6 ตุลาคม นิสิตนักศึกษาส่วนหนึ่งได้ตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะเดินทางเข้าร่วมการต่อสู้ในชนบท นิสิตนักศึกษาเหล่านี้มาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ และหลายคนถูกเรียกได้ว่าเป็น “หัวกะทิ” ของประเทศไทย แต่หลังการล้อมปราบที่เกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ แล้ว พวกเขาตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยวที่จะเดินทางสู่ชนบทและป่าเขา เพราะสถานการณ์การเมืองในขณะนั้นไม่มีคำตอบเป็นอย่างอื่น การปราบปรามและ

การขึ้นสู่อำนาจของ “รัฐบาลชาวจัด” หลังเหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดข้อสรุปอย่างชัดเจนว่า โอกาสของการต่อสู้ทางการเมืองอย่างสันติจบลงแล้วในวันที่ 6 ตุลาคม !

ไม่น่าเชื่อว่า นิสิตนักศึกษาเหล่านี้จะยอมละทิ้งความสุขของชีวิต อย่างน้อยก็ในฐานะของ “ลูกหลานชนชั้นกลาง” ในเมือง ... ละทิ้งความสนุกสนานของชีวิตนิสิตนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัย เดินทางไปสู่อนาคตที่ไม่มีใครรู้ว่าอะไรอยู่เบื้องหน้า แต่รู้ได้อย่างมั่นใจว่า การเดินทางเข้าสู่ชนบทและป่าเขานั้น ไม่ใช่ความสะดักสบายเหมือนตอนที่คณะจัดไปทัศนศึกษาอย่างแน่นอน อีกทั้งการเดินทางครั้งนี้ก็ไม่มีทางรู้ได้ว่าจะได้กลับบ้านเมื่อใด... มีแต่ตารางเวลาของการเดินทางไป ไม่มีตารางเวลากลับ !

แน่นอนว่าการเดินทางเข้าชนบทและป่าเขาของคนหนุ่มสาวหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม ไม่ใช่การไปเที่ยวดอยอินทนนท์... ไม่ใช่การไปชมนกชมไม้ที่เขาใหญ่ ที่มีความสนุกสนานรออยู่เบื้องหน้า หากแต่เป็นการเดินทางด้วยความมุ่งมั่นในอุดมการณ์เข้าสู่สถานการณ์ “สงคราม” และเป็นสงครามหนึ่งที่มีความสำคัญกับชีวิตความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย... สงครามนี้มีอนาคตของประเทศไทยเป็นเดิมพัน เช่นเดียวกับมีชีวิตของคนหนุ่มสาวเหล่านี้เป็นเดิมพันไม่แตกต่างกัน

ทุกคนทราบดีว่า ชีวิตกลางสนามรบนั้นมี 4 อย่างคือ ตาย บาดเจ็บ สูญหาย และรอดมาได้อย่างปลอดภัย สถานการณ์สงครามอุดมการณ์ในไทยหลังปี 2519 ได้พานิสิตนักศึกษาเหล่านี้ให้กลายเป็น “ทหารผ่านศึก” ไปโดยปริยาย และแน่นอนว่าในสถานการณ์เช่นนี้ คนหนุ่มสาวส่วนหนึ่งได้ “เสียสละครั้งใหญ่” ด้วยการฝังร่างกลางป่าเขา... พวกเขาไม่มีโอกาสกลับบ้าน กลับมาเรียนต่อ พวกเขาจากไปด้วยจิตใจที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์ของคนวัยหนุ่มสาวที่ฝันถึง “อนาคตที่ดีกว่า” ของสังคมไทย และพวกเขาพร้อมจะพลีชีพต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความฝันนั้น

นิสิตนักศึกษาเหล่านี้คือ “วีรชนนิรนาม” ของเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เพราะปกติแล้ว เรามักจะรับรู้ถึงเรื่องราวของเพื่อนที่ถูกสังหารที่ท้องสนามหลวงและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่คนหนุ่มสาวที่ทอร่างกลางสนามรบในชนบทไทย ดูจะเป็นเรื่องราวที่ถูกกล่าวถึงไม่มากนัก จนถึงวันนี้แทบจะไม่มีใครพูดถึงคนที่เสียชีวิตเหล่านี้เลย จนราวกับว่าพวกเขากลายเป็นดัง “คนที่ถูกลบเลือน” ไปจากหน้าประวัติศาสตร์ของขบวนการนิสิตนักศึกษาไทย

การรื้อฟื้นชื่อของพวกเขาวินาทีนี้อาจจะยังมีความละเอียดอ่อนอยู่มาก ทั้งในบริบทของครอบครัวและปัญหาการเมือง แต่การจะปล่อยให้อดีตถูกลบเลือนไป โดยไม่มีความทรงจำหลงเหลืออยู่เลย พวกเขาเหล่านี้ก็จะกลายเป็นเพียงคนที่

ประวัติศาสตร์จงใจทำ “ตกหล่นหายไป” ระหว่างการเดินทาง
ของกาลเวลา

ฉะนั้น ในวาระครบรอบ 40 ปีของเหตุการณ์ 6 ตุลาฯ
บทความนี้จะขอน้อมรำลึกถึง “วีรชนผู้กล้า” ที่เป็นผู้ปฏิบัติงาน
ชาวจุฬาฯ ที่ทั้งชีวิตไว้กลางป่าเขา แต่เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบที่เป็น
ปัญหาความละเอียดอ่อนดังที่กล่าวแล้ว จะขอเอ่ยเฉพาะชื่อของ
วีรชนเหล่านี้ว่าเป็นนิสิตคณะใด แต่จะไม่ขอกล่าวถึงนามสกุลของ
แต่ละคน และพื้นที่การสูญเสีย

คณะที่สูญเสียมากที่สุด ได้แก่ คณะรัฐศาสตร์ เพราะ
นอกจากวิชิตชัย อมรกุล จะถูกทำร้ายและเสียชีวิตที่ห้อง
สนามหลวงแล้ว มินิสิตของคณะอีก 3 คนที่เสียชีวิตในชนบท ได้แก่
นายเทิดศักดิ์... นายสมนึก... นายสุรเชษฐ์... ซึ่งเท่ากับว่าใน
เหตุการณ์ 6 ตุลาฯ นั้น คณะนี้เสียนิสิตไปถึง 4 คน

คณะที่สูญเสียรองลงมา ได้แก่ คณะนิเทศศาสตร์ มินิสิต
หญิงเสียชีวิตกลางป่าเขา 2 คน ได้แก่ น.ส. ศิริพร... และ น.ส. วิมลศรี
... และคณะนิติศาสตร์ มินิสิตหญิงเสียชีวิต 1 คน คือ น.ส. ถวิล...
และนิสิตชาย 1 คนคือ นายปรีชา...

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มินิสิตชายเสียชีวิต 1 คน คือ
นายฤทธิชัย... และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มินิสิตหญิง
เสียชีวิต 1 คน คือ น.ส. บุญอิง...

รวมนิสิตจุฬาฯ ที่เสียสละชีวิตในป่าเขาทั้งหมด 9 คน
(เท่าที่รวบรวมได้) พวกเขาทั้งเก้าเป็น “วีรชนนิรนาม” ของ
เหตุการณ์ 6 ตุลาฯ ที่ดูเหมือนประวัติศาสตร์จะไม่ได้บันทึกเก็บเป็น
ความทรงจำไว้มากเท่าใดนัก ดังนั้นในวาระครบรอบ 40 ปีของ
เหตุการณ์นี้ จึงขอเชิญชวนทุกท่านร่วมรำลึกถึงพวกเขา... รำลึกถึง
จิตใจที่กล้าหาญและเข้มแข็งของพวกเขา... รำลึกถึงการเสียสละ
ของพวกเขา ที่มีผืนป่าของประเทศไทยครอบคลุมร่างของพวกเขา
ไว้แต่ “9 วีรชนผู้กล้าชาวจุฬาฯ”

6 ตุลาคม 2559

ภาคผนวก

เจ้ากรรมส่งกำลังบำรุง :

คุณป้ากับ “คนคุก” คดี 6 ตุลาฯ

สุรชาติ บำรุงสุข

เมื่อวันที่ 6 ตุลาคมของทุกปีเวียนมาถึง พวกเราที่เป็นอดีตผู้ต้องหาในคดี 6 ตุลา จะไปร่วมทำบุญกันที่บ้านคุณป้า ซึ่งก็มักจะมีคำถามจากหลายๆ คนอยู่เสมอว่า “คุณป้าเป็นใคร?”

พวกเราเองตอนที่ยังถูกคุมขังอยู่ก็ถามคำถามนี้เช่นกัน!

เมื่อมาถึงจุดนี้ ก็เลยอยากจะขอย้อนอดีตสักนิด เพื่อที่จะตอบคำถามในช่วงต้นให้กระจ่างขึ้น

เช้ามีดของวันที่ 6 ตุลาคม 2519...จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้เห็นได้ชัดว่า การชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คงจะเป็น “ชุมนุมครั้งสุดท้าย” ของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) อย่างแน่นอน การถูกระดมยิงจากภายนอกรั้วมหาวิทยาลัยเป็นไปอย่างรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาเครื่องยิงลูกระเบิดมาใช้ปฏิบัติการครั้งนี้ด้วย ซึ่งก็เท่ากับเป็นคำตอบว่า “ยุทธการปิดประตูตีแมว” (ผมเรียกเอาเอง) ได้เกิดขึ้นแล้ว เพราะการปิดล้อมธรรมศาสตร์นั้นทำได้ง่ายเหมือน “ปิดประตูตีแมว” จริงๆ

กรรมการของศูนย์ฯ ได้พยายามติดต่อกับทางรัฐบาลเพื่อยุติการระดมยิงจากภายนอก แต่ข้อตกลงก็คือ ขอให้เราพาผู้แสดงละคร (ซึ่งถูกกล่าวอ้างว่าเป็นต้นเหตุของการชุมนุมของกลุ่มที่อยู่ภายนอกธรรมศาสตร์) มาพบกับทางผู้นำรัฐบาลด้วย เรา 6 คนคือเป็นกรรมการศูนย์ฯ 3 คน และกลุ่มผู้แสดงละครอีก 3 คน จึงได้ออกเดินทางไปพบกับนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช

ในกรณีนี้ต้องยืนยันว่า กรรมการศูนย์ฯ ไม่ได้ติดต่อขอ “มอบตัว” ตามที่มีผู้นำไปกล่าวอ้างในภายหลัง รวมถึงหนังสือบางเล่มที่มีนักวิชาการบางคนทำออกมาในการรำลึกถึงเหตุการณ์ 14 ตุลา ก็ไปสรุปเอาเองว่า พวกเรา “มอบตัว”น่าเสียดายว่าพวกเราอยู่ครบกันหมด แต่งานวิจัยเช่นนี้กลับเขียนเอาเองโดยไม่สอบถามกับข้อเท็จจริงแต่อย่างใด

แล้วเราก็ไปได้แค่บ้านพักของนายกรัฐมนตรี โดยไม่มีโอกาสลงมาจากรถตำรวจ.....รถตำรวจพาเรากลับออกมาโดยไม่รู้ทิศทางว่าจะไปไหน? จนกระทั่งรถมาหยุดที่สำนักงานตำรวจสอบสวนกลาง หรือที่ในภาษาชาวบ้านเรียกว่า “กองปราบสามยอด”

ห้องขังของกองปราบฯ ได้กลายเป็นห้องพักของพวกเรา ในช่วง 7 วันแรก พร้อมทั้งเริ่มต้นกระบวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และขณะเดียวกันก็ได้ข่าวว่าพวกที่อยู่ในธรรมศาสตร์ได้ถูกจับกุมทั้งหมด

คุณสุธรรม แสงประทุม อดีตเลขาธิการศูนย์ฯ ซึ่งเป็นผู้นำคณะไปพบนายกรัฐมนตรี จึงมีคำพูดล้อเล่นกับพวกเราเสมอว่าเป็นการเดินทางไปพบนายกรัฐมนตรีที่ยาวนานที่สุด เพราะจนกระทั่งบัดนี้พวกเรายังไม่มีโอกาสได้พบกับอาจารย์เสนีย์แต่อย่างใด!

หลังจาก 7 วันที่กองปราบฯ พวกเราถูกนำตัวไปขอรอานาจฝากขังต่อพร้อมกับการ “ย้ายคุก”

จากกองปราบฯ เราถูกส่งตัวไปที่เรือนจำกลางบางขวาง หรือที่รับรู้กันว่าเป็น “เรือนจำมหันตโทษ” สำหรับผู้ต้องโทษในคดีอุกฉกรรจ์ทั้งหลาย

ชีวิตคนคุกหรือการเป็น “ผู้ต้องขังชาย” เริ่มต้นด้วยการต้องเปลี่ยนเสื้อผ้าใส่ชุดผู้ต้องขัง พร้อมกับกำไลข้อเท้าชุดใหญ่ หรือที่ภาษาคนคุกเรียกว่า “การตีตรวน”

ข้อเหล็กและโซ่สวมใส่อยู่กับข้อเท้าเราทั้งกลางวันและกลางคืน เรื่องเล่าสนุกหลังออกจากบางขวางแล้วก็คือ พวกเราพลัดเสื้อผ้ากันได้อย่างไรในขณะที่หวั่งโซ่คล้องอยู่กับข้อเท้า?

ชีวิตของผู้ต้องขังเริ่มขึ้นแล้ว และจนเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2519 มาถึง พวกเราจึงได้รับ “การถอดตรวน” ...ถอดตรวนใหม่ๆ ยืนไม่เหมือนเก่า เพราะรู้สึกขาเบาผิดปกติ แต่ถึงกระนั้นเวลาออกศาล พวกเราจากบางขวางก็มีลักษณะพิเศษต่างจากพวกที่อยู่บางเขนและที่อยู่ลาดยาว (ผู้ต้องขังหญิง) เพราะเรามีเครื่องแบบ และต้องใส่เครื่องประดับคือ “ตรวน” ที่ข้อเท้า

แต่รัฐบาลในขณะนั้นรู้สึกว่าการมีเครื่องแบบและเครื่องประดับข้อเท้าของเรา ทำให้พวกเขาเสีย “ภาพพจน์” ทางการเมือง โดยเฉพาะภาพกับต่างประเทศ ตอนหลังพวกเราจึงถูกขอให้ใส่ชุดที่เป็นกางเกงขาสั้นแทน และไม่ต้องตีตรวนไปศาล (ต่างจากผู้ต้องขังปกติ)

ชีวิตในบางขวางเคลื่อนไปข้างหน้าตามการเดินทางของกาลเวลา เราเริ่มรับรู้ข่าวคราวของเพื่อน ๆ ภายนอกอยู่บ้าง และรู้ว่าพวกเขาหลาย ๆ คนเดินทางไปสู่ชนบท เปลี่ยนสถานภาพจาก “นักศึกษา” ไปเป็น “นักรบ” แต่ข่าวคราวของพวกเขาก็เหมือนกับอะไรที่อยู่ไกลโพ้น เพราะในความเป็นจริงก็คือพวกเราอยู่ใน “คุก”

แม้ว่าพวกเราจะอยู่ในบางขวาง แต่ส่วนที่เรายู่จริง ๆ นั้น เป็นบริเวณที่ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่ว่าเป็น “แดนพิเศษ” เป็นตัวอาคาร 2 ชั้นมีรั้วรอบขอบชิด และก่อนที่เรจะถูกนำตัวไปอยู่ บริเวณนี้มีไว้กักขังนักโทษที่ภาษาเราๆ ท่านๆ เรียกว่า “คนบ้า” และคนพวกนั้นถูกย้ายออกเพื่อเอาพวกเราไปอยู่แทน เรายังเคยล้อกันเองเล่นๆ ว่าสงสัยพวกเราอาจจะ “บ้ามากกว่า” ก็ได้!

สำหรับชีวิตผู้ต้องขังอย่างพวกเรานั้น สิ่งที่เป็นน้ำเลี้ยงคอยหล่อเลี้ยงก็คือ การมาเยี่ยมของญาติๆ โดยเฉพาะพ่อ แม่ พี่น้อง และอีกสิ่งหนึ่งก็คือข่าวคราวของเพื่อนฝูงที่มาในรูปของจดหมาย

นอกจากนี้กำลังใจสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็มาจากความช่วยเหลือของคณะทนายความ ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นคณะทนายที่ใหญ่ที่สุดคณะหนึ่งในการต่อสู้คดีในศาลไทย คณะทนายนี้มีพี่ทองใบทองเปาว์ เป็นหัวหน้าคณะฯ ซึ่งพวกเราที่เป็นอดีต “ลูกความ” ของพี่ ๆ เหล่านั้น ต้องขอกราบขอบพระคุณในน้ำใจและความกรุณาของทนายทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

แต่อีกสิ่งหนึ่งที่จะมาเป็นประจำในเวลาต่อมาโดยที่เราเองก็ไม่ได้คาดหวังก็คือ วันหนึ่งมีใบเบิกหรือที่ภาษาคนคุกเขาเรียกว่า “เยี่ยมญาติ” (เคยคุยกันว่าเป็นภาษาที่แปลกดี เพราะในความเป็นจริงญาติมาเยี่ยมเรา แต่เวลาเราถูกเบิกตัวออกไป กลับเรียกว่าเราไป “เยี่ยมญาติ” ไม่ใช่ “ญาติเยี่ยม”) ซึ่งเมื่อเราออกไปในบริเวณที่จัดไว้สำหรับเยี่ยมญาติ ก็พบกับคุณป้าท่าทางใจดีท่านหนึ่ง... คุณป้าฉลวยพลางกูร

เราไม่รู้เลยว่าคุณป้าเป็นใคร และช่วงนั้นก็คิดง่าย ๆ ว่า อาจจะเป็นพี่น้องประชาชนที่สงสารและเห็นใจกับชะตากรรมของ พวกเราก็เลยทำอาหารมาเยี่ยม แต่ต่อมาก็ได้รับรู้มากขึ้น และคุณ ป้าได้กลายเป็น “ญาติประจำ” ของพวกเราชาว 6 ตุลา

คุณป้าพูดเสียงดัง ฟังชัด และคุยสนุก เพราะบริเวณเยี่ยม ญาติเขาจะไม่ให้ใกล้ชิดติดกัน จะมีช่องทางกันไว้ตรงกลาง เพื่อ ป้องกันหลายๆ อย่าง ดังนั้นความห่างของแนวผู้เยี่ยมและผู้ถูกเยี่ยม จึงไม่เป็นอุปสรรคของคุณป้าแต่อย่างใด

คุณป้ามีเรื่องเล่าเรื่องสนุกจากภายนอกมาเล่าให้พวกเรา ฟังเสมอ และต้องบอกด้วยว่าใหม่ ๆ ผู้คุมเขาก็สงสัยเหมือนกันว่า คุณป้าเป็นใคร และทั้งพวกเขาจะต้องจดบันทึกการสนทนาของ พวกเรากับญาติและคนที่มาเยี่ยมพวกเราด้วย แต่เมื่อนานขึ้นพวกผู้ คุมเหล่านั้นก็เลิกสงสัยไปเอง และคุณป้าก็ดูเหมือนคุณป้าจะ กลายเป็น “ญาติจริง ๆ” ของพวกเราไปโดยปริยาย โดยเฉพาะ ส่วนตัวของผมซึ่งมีป้ามาเยี่ยมเป็นประจำ ผมจึงมีป้าเพิ่มอีกคน

คุณป้าไม่ได้มาเยี่ยมเพียงแต่ตัวมาและมาพูดคุยด้วยเท่านั้น แต่ยังได้นำเอาอาหารมาคอยเลี้ยงพวกเราเป็นประจำ ยังเคยคิดเล่น ๆ ว่า ปิ่นโตส่งอาหารของคุณป้าพวกเราน่าจะเก็บเอาไว้เป็นที่ระลึก ของชีวิตพวกเราด้วย เพราะถ้าจะพูดกันไปภาษาทวารก็คือ คุณป้า เป็น “เจ้ากรรมส่งกำลังใจบำรุง” ที่สำคัญสำหรับพวกเรา ซึ่งไม่ใช่แต่ เฉพาะที่บางขวางเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงบางเขนและลาดยาว อีกด้วย

สำหรับพวกเราชาวบางขวาง บทบาทในการ “ส่งกำลังใจ บำรุง” ของคุณป้า และรวมถึงของคุณแม่ของอนุพงษ์ และคุณแม่ ของวิโรจน์ จึงทำให้พวกเราเฝ้าอาหารรับประทานกันโดยไม่ขาด

จนกระทั่งถึงวันที่รัฐบาลตัดสินใจยกเลิกคดี 6 ตุลาด้วยการ ออกประกาศนิรโทษกรรมผู้มีส่วนร่วมในคดีนี้ทั้งหมด พวกเราจึงได้ กลับสู่โลกภายนอก แต่ความสัมพันธ์และความห่วงใยที่คุณป้าให้กับ พวกเราไม่เคยเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะอยู่ในหรือนอกที่คุมขังก็ตาม หลังจากนั้นพวกเราก็ได้มีโอกาสแวะไปเยี่ยมเยียนคุณป้าที่โรงเรียน ทรูไถ่หยานกันทุกปี จนเรียกกันได้ใหม่ว่าเป็น “ศิษย์เก่าทรูไถ่ หยานรุ่นพิเศษ”

การได้มารู้จักกับคุณป้าและได้รับรู้ชีวิตและเรื่องราวความ เป็นไปในอดีตของคุณป้า ก็ยิ่งทำให้รู้สึกว่าคุณป้าเป็น ชีวิตของ “ผู้ให้” มาโดยตลอด

โดยสถานะทางสังคม คุณป้าไม่จำเป็นต้องมาทำอะไร หลาย ๆ อย่างเลย แต่คุณป้าก็ตัดสินใจที่จะเป็นคนที่มีส่วนของการ “สร้างสังคม” มาโดยตลอด... คุณป้าเคยร่วมในขบวนการเสรีไทย สามีมของคุณป้าคือคุณลุงกำจัด พลาญกุล เป็นตัวแทนของขบวนการ เสรีไทยที่เดินทางออกไปเจรจากับ รัฐบาลจีนในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 และต้องเอาชีวิตไปทิ้งไว้ที่นั่น โดยไม่มีโอกาสกลับมาดู ประเทศไทยที่ไม่ “แพ้” สงคราม เช่นที่ญี่ปุ่นต้องกลายเป็นประเทศ ผู้แพ้สงครามหลังจากปี พ.ศ. 2488...

เรื่องราวเหล่านี้เป็นวีรกรรมของผู้หญิงคนหนึ่งที่เคยจะไม่ มีใครเคยได้รับรู้เลย แต่คุณป้าก็ยังยืนหยัดที่จะเป็น “ผู้สร้าง” ไม่ ว่าจะต้องมีใครรับรู้หรือไม่ก็ตาม ทศนคติแบบการ “ปิดทอง หลังพระ” ของคุณป้าเช่นนี้เป็นข้อเตือนใจพวกเราอย่างตึงถึงพันธะ ที่พวกเรายังจะต้องมีต่อสังคมไทยโดยไม่จำเป็นต้องคาดหวังให้ใคร มาร่วมรับรู้ด้วย

ชีวิตของคุณป้าทั้งในอดีตและปัจจุบันมีอะไรอีกแะที่คง
เล่าได้ไม่หมดเพียงในหน้ากระดาษที่มีอยู่ ถ้าจะใช้คำในภาษาร่วม
สมัยก็อาจจะเรียกคุณป้าได้ว่า “หญิงแกร่ง” หรือ “หญิงเหล็ก”
คนหนึ่งของสังคมไทยเลยทีเดียว!

สำหรับผมโดยส่วนตัวแล้วก็เป็นดังที่กล่าวในข้างต้นว่า
วันนี้ผมมี “ป้า” จริง ๆ เพิ่มอีกคนหนึ่ง นอกเหนือจากป้าซึ่งเป็น
พี่สาวของพ่อ ที่ผมได้มาอาศัยเรียนหนังสืออยู่ตั้งแต่ตอนเด็กจนจบ
มหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ

ทุกครั้งที่นึกถึงคุณป้า ผมจะรู้สึกสัมผัสได้เสมอถึงความ
เมตตากรุณาที่คุณป้ามี่ต่อพวกเราชาว 6 ตุลา ความห่วงใยก็เป็นอีก
สิ่งหนึ่งที่คุณป้ามี่ให้แก่พวกเราโดยไม่ขาด และยังจำได้ว่า ตอน
ออกมาจากบางขวางใหม่ ๆ คุณป้าบอกให้ผมไปทำ 2 อย่างคือ
ไปทำหนังสือเดินทางไว้ และสองคือไปหัดขับรถ

คุณป้าบอกว่า ไปทำเพื่อเอาไว้ เพราะหากมีอะไรจะได้
อาศัยทั้งสองอย่างนั้นช่วยได้ ผมได้แต่ทำอย่างแรกเพราะต้องไป
เรียนต่อต่างประเทศ อย่างที่สองนั้นมาหัดจริง ๆ ตอนกลับมาจาก
เรียนหนังสือจบจากสหรัฐอเมริกาแล้ว

เกลียดเรื่องเล็ก ๆ เหล่านี้ว่าที่จริงก็ไม่มีอะไรมากไปกว่า
สิ่งสะท้อนถึงความห่วงใยที่คุณป้ามี่ต่อพวกเราอย่างไม่เปลี่ยนแปลง
นั่นเอง...เป็นความห่วงใยที่ไม่เคยเรียกร้องสิ่งใดตอบแทน

ดังนั้นในนามของอดีตผู้ต้องขังในคดี 6 ตุลาฯ พวกเราทุก
คนขอกราบขอบพระคุณคุณป้าณลบลขลัย์ที่เคารพ ด้วยความระลึก
ถึงการส่งกำลังบำรุงให้แก่ผู้ถูกคุมขังอย่างเข้มแข็งและไม่ย่อท้อ
เสมอมา จวบจนพวกเราได้รับอิสรภาพ!

ประวัติผู้เขียน

ผู้เขียนบทความทุกคนในหนังสือเล่มนี้ มีความเกี่ยวข้องกับ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในทางใดทางหนึ่งซึ่งการจัดลำดับต่อไปนี้
จะเป็นการจัดตามลำดับบทความที่น่าเสนอในเล่ม

1. รศ.ดร.สุธาสัย ยิ้มประเสริฐ อดีตนักกิจกรรมในยุค
6 ตุลาคม 2519 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ภาควิชา
ประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. คุณสุธรรม แสงประทุม นิสิตชั้นปีที่ 4 คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำรงตำแหน่งเลขาธิการศูนย์กลางนิสิต
นักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) ในปี 2519 ปัจจุบันประกอบ
ธุรกิจส่วนตัว

3. คุณชัยชาญ ปรำงค์ประทาน สมาชิกสามัญสภานิสิต
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี 2555 ปัจจุบันสำเร็จ
การศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2

4. ศ.ดร.สุรชาติ บำรุงสุข นิสิตชั้นปีที่ 4 คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดำรงตำแหน่งอุปนายกฝ่ายกิจการ
ภายนอก สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเป็น